

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Historie evropského archivnictví

Petra Bartošová

Bakalářská práce

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra Bartošová**
Osobní číslo: **H09262**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Spisová a archivní služba**
Název tématu: **Historie evropského archivnictví**
Zadávající katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Práce bude zaměřena na vysvětlení pojmu archivnictví a jeho významu pro současné badatele. Dále bude věnována historii archivnictví v českých zemích a vybraných zemích Evropy. Součástí práce bude také přiblížení historie významných evropských archivů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BARTOŠ, J. Úvod do archivnictví pro historiky. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000 **VOJTÍŠEK, V.** O hlavních problémech českoalovenského archivnictví. Brno, 2002 **ŠAMBERA, Z.** Studie k dějinám československého archivnictví. Praha, 2005 **ŠTOURAČOVÁ, J.** Úvod do archivnictví. Brno: Vydavatelství Masarykovy univerzity, 1999 Český časopis historický Archivní časopis internetové stránky zahraničních archivů

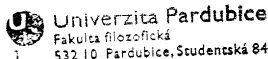
Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Helena Pochobradská

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2012**

L.S.

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

Tomáš Jiránek
doc. PhDr. **Tomáš Jiránek, Ph.D.**
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlášení:

„Prohlašuji, že tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.“

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

Petra Bartošová

V Pardubicích dne 24. 6. 2012

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. Heleně Pochobradské za její ochotu a vstřícnost při konzultacích. Dále bych ráda poděkovala své rodině, která mi při psaní této práce i v průběhu celého studia byla oporou.

Anotace

Práce se zabývá historií evropského archivnictví. Je v ní definováno archivnictví jako pojem. Zmiňuje disciplíny zabývající se archivním materiálem. Rozebírá vznik a vývoj archivní terminologie v Evropě. Především pak charakterizuje historii archivnictví u nás a ve vybraných zemích Evropy.

Klíčová slova

archiv, archivní zákon, archivnictví, archiválie, Evropa, historie, písemnosti

Annotation

This bachelor paper deals with history of the European archival science. The term archival science is defined in general. This is followed by fields of archival materials, origins and development of archival terminology in Europe. The paper also characterizes history of archival science in the Czech Republic and chosen European countries.

Keywords

Archive, archival law, archival science, archives, Europe, history, documents

Obsah

1. Úvod	1
1. Archivnictví obecně	3
1.1 Původ archivnictví	3
2. Význam archivnictví pro současnou práci historiků	7
2.1 Význam archivnictví.....	7
2.2 Vědní disciplíny, zabývající se archivním materiálem	7
2.3 Základní rozdíl mezi archivem muzeem a knihovnou	9
3. Utváření archivní definice	12
3.1 Vytváření archivní definice v Evropě	12
3.2 Konkrétní vývoj archivní definice českých zemí	14
4. Historie archivnictví u nás	18
4.1 Archiv České koruny	18
4.2 Archiv Českého státu	20
4.3 Archivnictví po roce 1918.....	22
4.4. Národní archiv	26
5. Historie archivnictví na Slovensku	29
5.1 Archivnictví před rokem 1918	29
5.2 Archivnictví po roce 1918.....	29
5.3 Slovenský národní archiv.....	31
6. Rakouské archivnictví	32
6.1 Archivnictví před rokem 1918	32
6.2 Archivnictví po roce 1918.....	34
6.3 Rakouský státní archiv	35
7. Německé archivnictví	37
7.1 Německé archivnictví před rokem 1871	37
7.2 Německé archivnictví po roce 1871	38
7.3 Spolkový archiv v Německu	41
8. Francie	43
8.1 Archivnictví před Velkou francouzskou revolucí	43

8.2 Archivnictví po Velké francouzské revoluci	43
8.3 Národní archiv	45
9. Stručná historie archivnictví v dalších vybraných zemích Evropy	47
9.1 Maďarsko.....	47
9.2. Polsko	47
9.3 Itálie	49
10. Závěr	51
Použitá literatura.....	53
Conclusion	56
Přílohy.....	58

1. Úvod

Historie evropského archivnictví je velmi důležitým tématem, na jehož základě stojí současná podoba archivnictví. V evropských zemích se vyvíjelo různě. Vzhledem k obsáhlosti tohoto tématu jsem zvolila metodu výběru evropských zemí s významnějším vztahem k českému archivnictví či dlouhou tradicí. Tato práce by měla tedy mapovat vývoj archivnictví ve vybraných zemích Evropy. Jedná se o Českou republiku, Slovensko, Rakousko, Německo a Francii, Maďarsko, Polsko a Itálii.

V úvodní kapitole bude rozebráno archivnictví jako pojem a jeho obecný vývoj. Dále zde bude zmíněn význam archivnictví pro současnou práci historiků a vědní disciplíny zabývajícími se archivním materiálem. Bude podotknut také základní kompetenční rozdíl mezi archivem, muzeem a knihovnou. Poté se pokusím vylíčit snahu o vytvoření archivní definice v Evropě, kterou budu konkretizovat na případě českých zemí a to od 19. století, kdy se archivnictví stalo samostatnou vědní disciplínou. Další částí mé práce bude rozebrání vývoje archivnictví v konkrétních zemích Evropy. Aby bylo snazší pochopit celkovou situaci, začnu historií archivnictví v českých zemích, které bezpochyby patří do evropského kontextu. Navážu rovněž archivnictvím na Slovensku a to z toho důvodu, že má k našim zemím bezprostřední vztah. Stručně definuji období před vznikem Československa i po něm. Pokusím se popsat historii archivnictví v Rakousku, které souvisí taktéž s českým historickým vývojem tohoto oboru. Budu se zabývat tamním archivnictvím od jeho počátků. Jako mezník zvolím rok 1918, kdy došlo k rozpadu monarchie. Navážu pak snahami vlastního státu. V Německu, kde archivnictví dosáhlo také vysoké úrovně, charakterizují archivnictví jak v roztržité zemi, tak po jeho sjednocení, ke kterému došlo roku 1871. Francie má v tomto oboru dlouhou tradici. Hlavním a rozhodujícím mezníkem se stala Velká francouzská revoluce. Archivnictví zde bude rozebráno před i po této významné události. Pokusím se stručně objasnit i archivnictví v Maďarsku, Polsku a v Itálii.

Jako zdroje informací mi poslouží zejména archivní periodika, jako jsou Archivní časopis a Sborník archivních prací. Nepostradatelná pak budou skripta Jiřiny Štouračové Úvod do archivnictví, Ludmily Sulitkové *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Dále skripta Josefa Bartoše a Karla Chobota *Úvod do archivnictví pro historiky*. Při studiu archivnictví v Polsku mi poslouží také práce Tomáše Dvořáka *Polské archivnictví, současná organizace*. V oblasti

našeho archivnictví byla důležitým zdrojem práce Václava Vojtíška, *O hlavních problémech československého archivnictví*, Václava Hrubého, *Úvod do archivní teorie a praxe*, Dr. Rudolfa Kosse *Archiv koruny české I.* a Rudolfa Kaďorka *Vznik a vývoj Státního ústředního archivu*. Nepostradatelné byly webové stránky jednotlivých archivů.

1. Archivnictví obecně

1.1 Původ archivnictví

Slovo archiv pochází z řeckého archeon, což v původním významu znamená vládní nebo úřední instituci či všechny písemnosti, které z úřední činnosti této instituce vznikly. V původním překladu jej můžeme chápat také jako místo, kde byly písemnosti ukládány. Toto slovo bylo převzato do latiny i většiny moderních jazyků včetně češtiny.¹

Dnes je možné chápat archiv vícero způsoby. „*Jako instituci, v níž je uloženo a spravováno množství archiválií z vymezené sběrné oblasti archivu, v níž sídlí správa archivu, v níž je také možné archiválie vidět, respektive studovat. Je chápán také jako soubor vybraných písemností vzešlých z organické činnosti úřadu, instituce či jednotlivce, tedy archivní fond. Archiv lze vnímat také jako budovu, v níž jsou archiválie uloženy.*“² Archivnictvím rozumíme disciplínu či nauku, která pojednává o všem, co se týká archivů a archiválií.“³

Archivy je možné dělit podle několika pohledů, což znamená, že skoro v každém státě je nyní celá síť archivů různého druhu. „*Prvním hlediskem je původ, resp. kategorie původce, tj. právnická osoba nebo fyzická osoba (např. úřad, spolek, podnik, osoba). Každý z takto dělených archivů může mít buď všeobecný ráz (např. státní instituce všeho druhu), nebo se může specializovat na určitý úsek (soudní).*“⁴ K dalším hlediskům řadíme územní vymezení, obor činnosti, kompetence původce či instanční hledisko. Dále archivy členíme z pohledu archivní správy a péče na archivy státní, veřejných institucí nebo archivy soukromé.⁵

Pojem archiv se vyvíjel v čase. Cenné písemnosti byly uchovávané a schraňovány již od dávných let, ať už byly na jakémkoliv materiálu (na hliněných destičkách, papyru, pergamenu či papíru). K ukládání těchto dokumentů docházelo zejména kvůli jejich právní důležitosti. Zaručovaly majiteli jeho vlastnictví. Uchovávaly se zpočátku v truhlách spolu s pokladem nebo knihovnách.⁶

¹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 7.

² ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 7.

³ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 12.

⁴ BARTOŠ, Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 12.

⁵ BARTOŠ, Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 12.

⁶ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 7

Již v době kolem roku 3000 před naším letopočtem můžeme hovořit o počátcích archivnictví. Jednalo se tehdy spíše o ochranu dokumentů, které měly význam zejména pro fungování tamního systému. Už v dílech židovského kněze, učenice a historika Josefa Flavia nalezneme důkazy o tom, že ve staroorientálních státech bylo možné nalézt speciální místa k uchování důležitých písemností. Tradičně jsme na tyto archivy mohli narazit při knihovnách nebo chrámech.

V období antiky se záznamy prováděly na pálené hliněné destičky. Psací látky s menší životností se začaly používat kolem roku 600 před naším letopočtem. Patřily k nim destičky ze dřeva, papyrus či kůže. Tento specifický archivní materiál schraňovali zejména kvůli jeho důležitosti pro celou tamní společnost. Ukládány byly především zákony a státní smlouvy zajišťující práva veškerému obyvatelstvu. Z dokladů o této době můžeme tvrdit, že v Řecku kolem roku 460 existoval v Athénách skutečný archiv, ve kterém byly shromážděny veškeré tyto písemnosti. Ten Archiv měl dokonce své ochránce, 7 mužů nazývaných „nomophylakes“. Dohlížecí funkci na správné uložení archiválií měl sekretář athénské rady, tedy radní písař. Z počátku byl archiv umístěn na radnici, ve 4 století jej umístili do Metroonu, který roku 267 našeho letopočtu zničili barbaři. Archiválie se tam nacházely jak v originálech, tak v opisech. Je doloženo, že i jednotlivá další města měla své archivy.⁷

V Římě se nejprve rozvíjely archivy církevní koncipované při chrámech, rovněž archivy domácí, takzvané tablinum. Ty vznikaly na základě myšlenky, že zápisy z jednání úřadů jsou osobními poznámkami, které si autor po skončení volebního období ponechal.⁸ Roku 449 byly důležité písemnosti umístěny společně se státním pokladem do Saturninova chrámu. Z něho vznikl postupně římský hlavní archiv. Ten na neštěstí vyhořel a roku 78 před naším letopočtem byla postavena nová budova. Materiály uchovávané v této dodnes existující stavební památce se většinou nedochovaly. Můžeme se o nich však dozvědět nepřímo.,*„Kromě materiálu normativní povahy zde měly být i jednací protokoly senátu, seznamy zvolených úředníků, státní účty, seznamy ze sčítání lidu atd.“*⁹ Dále v Římě existovaly i archivy úřední.

⁷ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

⁸ ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 25.

⁹ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

Ve středověku se začínají archivy formovat dvěma směry. Vznikají buď archivy listinné (scernium, chalturarium) nebo archivy správní. Tyto správní archivy mají svůj základ v klasických kancelářských písemnostech soudního, finančního či správního typu. Šlo často o písemnosti vázané do úřední knihy, od 16. století se rozšířil spisový (aktový) materiál. Správní písemnosti byly vyhotovovány na méně trvanlivém psacím materiálu tedy na papíře. Velkou změnu znamenalo také zavedení evidence korespondence. Ta probíhala podle data, nechyběl ani krátký popis obsahu písemnosti. K tomuto účelu sloužily právě speciální pomocné úřední knihy – exhibitní i expeditní protokoly. „*Podací (exhibitní) protokol vedli registrátoři, expeditní protokoly „listů otevřených“ poselacích a dekretů vedli expeditoři. Tyto protokoly nahradily vývojově starší kopiáře a registra.*“¹⁰ Písemnosti úřadů, které nebyly zničeny, se uchovávaly v registraturách ovšem odděleně od listinných archivů. Pro potřebu větších archivů vznikly postupně pomůcky umožňující lepší orientaci v písemnostech. K nim řadíme elenchy, repertáře a indexy. „*Listinné archivy jsou v podstatě jakými sbírkami jednotlivin, důležitých pro příjemce z právního hlediska.*“¹¹ Jednalo se tedy o právní zajištění privilegií ať majetkových či jiných.¹²

V období 16. až 18. století některé instituce u nás začaly společně s rozvojem a zdokonalováním správy i písemného jednání shromažďovat vícero písemností různé povahy. To nejdříve v kancelářích, později ve spisovnách. Jejich hlavním tehdejším záměrem bylo uchovat ekonomické, politické, správní a právní informace. Z těchto kanceláří postupem času výběrem dokumentů vznikaly archivy. Od konce 18. století se začaly archivy koncipovat jako samostatné instituce za účelem uchování a zpřístupnění archiválií pro veřejnost. V této době již měly na starost archiválie více úřadů, institucí či organizací.

V období 19. století byla teprve ceněna vědecká, kulturní i historická hodnota archiválií. Archivy se postupně začaly otevírat světu. Sloužily jako zdroje vědeckého bádání. Do archivu nebyly přijímány už jen rukopisné písemnosti, ale také strojové, obrazové, zvukové a další. Na konci 18. století byly archiválie soustřeďovány také do muzeí či knihoven. Docházelo

¹⁰ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

¹¹ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

¹² SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

k tomu z důvodu nepřesného vymezení kompetencí mezi těmito institucemi. K nejstarším muzeím patří Štýrské zemské muzeum Joaneum v Gratzu, které vzniklo roku 1811. Roku 1814 došlo k založení Slezského muzea v Opavě a roku 1817 Moravského muzea.¹³

¹³. ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 7.

2. Význam archivnictví pro současnou práci historiků

2.1 Význam archivnictví

Poslání archivu je velmi široké. K jeho hlavnímu významu patří možnost zprostředkovat a využít dokumenty týkající se minulosti. Tyto písemnosti lze použít nejen jako základ ke studiu, ale také k praktickým potřebám společnosti (například jako dokladový materiál). Důležitou funkcí archiválií je historiky vnímáno především jejich využití jako pramenu, který dokládá lidskou činnost, myšlení a cítění. Podíváme se tedy na archiválie jako na zdroje „informací vědeckého bádání a poznání.“¹⁴ Pokud historik píše jakoukoli vědeckou práci, musí vždy začít studiem literatury, studiem faktů a skutečností, které již byly zpracovány. Dále pak badatel poznává minulost skrze původní dochované doklady či svědectví, tedy historické prameny.

V dnešní době je dokonce vymezena věda zabývající se právě historickými prameny, tedy nauka o pramenech, která mimo jiné vytváří univerzální klasifikaci a typologii pramenů.¹⁵ Ta však nemůže být jednoznačná, protože je můžeme hodnotit z více hledisek. „Archiválie patří do pramenů dvojrozměrných, většinou písemných, případně obrazových, zvukových a nově i strojně vyhotovených a čitelných. Podstatnou část tvoří tedy prameny písemné. Pokud jde o sféry původu, pocházejí archiválie ze všech oblastí lidské činnosti, i když převažují materiály úřední provenience.“¹⁶

2.2 Vědní disciplíny, zabývající se archivním materiálem

„ Archivy a archiválie slouží v první řadě historické vědě, chápeme-li ji v celé šíři jako vědu o minulosti lidské společnosti. Patří sem nejen historická věda, ale dějiny jazyka, literatura, školství, vědy státu a práva, do značné míry i demografie, etnografie, historická geografie,

¹⁴BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 66.

¹⁵ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 66.

¹⁶ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 68.

*ekologie a podobně.*¹⁷ Pro některé vědy je materiál shromažďovaný v archivu základním historickým pramenem, pro jiné jen doplňujícím informačním zdrojem. Právě pro pomocné vědy historické jsou archiválie hlavním předmětem zkoumání.¹⁸

Jako první pomocná věda historická vznikla diplomatika, „*věda zabývající se studiem písemností úřední provenience, které hodnotí po stránce vnitřní i vnější jako produkty určitého právního, sociálního a kulturního prostředí v souvislosti s dějinami institucí, jež je produkuje, tj. kanceláří.*“¹⁹ Ta archivářům pomáhá písemnosti správně popisovat. K pomocným vědám historickým řadíme dále paleografii – vědu, která studuje stará písma. Základy jí položil roku 1681 Jean Mabillon. Lze ji pro potřeby studia rozdělit na latinskou, řeckou, slovanskou, osmanskou nebo hebrejskou. Pod pojmem paleografie se však u nás rozumí převážně latinská. Z ní se poté vyvinuly a oddělily další obory, jež archivář potřebuje ke své práci a které souvisí s písmem či psací látkou.

Jednou z nich je epigrafika, věda o nápisech na nepaleografických materiálech. Dále sem můžeme zařadit kodikologii, nauku o rukopisech neúřední povahy (tedy literárního charakteru), papyrologii, což je nauka o písemnostech psaných na papyru, patří sem také filigranologie - nauku o vodoznamech. Chronologie – nauka o měření času a prostředcích k tomu určených, sfragistika studující pečeti, heraldika – věda o erbech, historická metrologie, tedy obor zabývající se starými měrami a váhami a o způsobu měření to vše jsou další pomocné historické vědy.²⁰ Dále sem patří genealogie, která „*má řadu významů. V nejširším slova smyslu pojednává o charakteru vztahu dvou navzájem nějak souvisejících jevů či faktů, v nejužším smyslu pak o vztahu mezi lidskými jedinci, vyplývajícím z jejich společného rodového původu.*“²¹

¹⁷ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 39.

¹⁸ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 39.

¹⁹ HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Praha, 1988. 448 s. bez ISBN. str. 179.

²⁰ HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Praha, 1988. 448 s. bez ISBN. str. 141.

²¹ HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Praha, 1988. 448 s. bez ISBN.

Pro archiváře je nutná znalost i řady dalších pomocných věd historických, které mu jeho práci usnadňují. Jsou jimi například numismatika, demografie, statistika a mnoho dalších. Důležité je pro ně sledovat legislativní změny ve společnosti.²²

Z archivnictví vydělujeme mladou vědní disciplínu archivistiku neboli archivní nauku. „*Je to věda, která se zabývá teoretickými, metodologickými a metodickými otázkami archivnictví, archivů a archiválií.*“²³ Tato disciplína velmi úzce navazuje na diplomatiku. Zabývá se jednotlivými písemnostmi všeho druhu, jejich proměnou ve spisové službě na archivní materiál. „*Zkoumá, jak se jednotlivé písemnosti staly spisem, aktem, registraturou a archivním fondem.*“²⁴

Archivistiku členíme do pěti tematických podskupin a to na:

1. Archivní teorii, která má za úkol věnovat se především základním pojmům
2. Dějiny archivů a registratur
3. Archivní technika, ta řeší ochranu archiválií a jejich konzervaci.
4. Archivní právo, jež postihuje normy související s činností archivních institucí.
5. Archivní správní praxe, která se soustředí na spisovou službu.²⁵

2.3 Základní rozdíl mezi archivem muzeem a knihovnou

Archivy, knihovny a muzea mají v jistém smyslu podobnou funkci, proto je důležité vymezit jejich kompetence. Je jim společné především to, že uchovávají a shromažďují výsledky lidské práce, které byly vybrány kvůli jejich trvalé historické, kulturní i společenské hodnotě k uchování, případně ke zpřístupnění. Tyto dokumenty pak slouží i vědeckému bádání.²⁶ Společným úkolem těchto institucí je starat se o památky, umožnit aby byly k dispozici odborným i vědeckým pracovníkům v plnění jejich badatelských úkolů a široké veřejnosti zprostředkovat jejich seznámení s nimi.²⁷ *Prvním krokem, který musíme učinit*

²² BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 39.

²³ KUŠÍK, M. *Archivnictvo v klasifikácii vedy*, Slovenská archivistika, 1968, č. 1.

²⁴ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 14

²⁵ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 14

²⁶ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 14.

²⁷ WURMOVÁ, Milada. Vztah archivů k muzeím a knihovnám. In *Sborník archivních prací*, 1969, roč. 19, č. s. 305 – 347. ISSN 0036-5246.

dříve, než vymezíme hranici v práci archivů muzeí a knihoven, je dokonalé ujasnění hlavní náplně činnosti dnešních archivů jako veřejných institucí, které jsou na úrovni muzeí a knihoven, rovněž jako veřejných institucí.²⁸

„Archiv shromažďuje písemnosti vzešlé z úřední činnosti veřejných institucí působících ve „sběrné oblasti“ daného archivu.“²⁹ Předávání písemností od institucí do archivů je zakotveno v zákoně, příliv dokumentů do archivu je tudíž automatický a nevyhnutelný. Jen zřídka se do archivu dostávají dokumenty darem či koupí. „Hlavním posláním archivu je shromažďovat, třídit, zpřístupňovat a uchovávat archiválie pro vědecké i praktické potřeby jak jednotlivců, tak institucí.“³⁰ Archivy hrají důležitou roli ve správní a provozní problematice institucí ve kterých dokumenty vznikly, taktéž i v problematice historické vědy či dalších vědních oborů.³¹

V knihovním zákoně se knihovnou rozumí „zařízení, v němž jsou způsobem zaručujícím rovný přístup všem bez rozdílu poskytovány veřejné knihovnické a informační služby vymezené tímto zákonem, a které je zapsáno v evidenci knihoven“³² Knihovny shromažďují spíše dokumenty tištěné povahy či rukopisy literární povahy. Objevují se zde nejčastěji knihy, brožury, noviny, časopisy případně jiný tištěný materiál, který knihovny nabývají především koupí eventuelně darem. Je pouze na knihovně, jak si vymezí svoji působnost. Lze je dělit dle přístupnosti na soukromé nebo veřejné, dále pak dle regionální působnosti na národní, krajské a místní. Podle zaměření mohou být také všeobecné i odborné.

„Muzeum (pochází ze slova *musaion*, což znamená chrám múz, řecky *mouseion*) je podle definice Mezinárodní muzejní rady stálá nevýdělečná instituce ve službách společnosti a jejího rozvoje, otevřená veřejnosti, která získává, uchovává, zkoumá, zprostředkuje a vystavuje hmotné doklady o člověku a jeho prostředí za účelem studia, vzdělání, výchovy a

²⁸ WURMOVÁ, Milada. *Vztah archivů k muzeím a knihovnám*. Sborník archivních prací, 1969, roč. 19, č. s. 305 – 347.

²⁹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 7.

³⁰ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 8.

³¹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002, 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 -7. str. 8.

³² Zákon 257/2001 Sb. O knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb

*potěšení.*³³ Hlavní činností muzea je shromažďování, evidování a vystavování převážně trojrozměrných předmětů. Jedná se o předměty různého původu, které jsou však jedinečné. Ty se do muzea dostávají metodou sběru.³⁴

Tyto instituce spojuje tedy to, že jsou součástí informační soustavy lidské společnosti. Z důvodu různého časového období jejich vzniku se materiál může prolínat, což znamená, že v knihovnách i muzeích můžeme nalézt archivní materiál a naopak. V našem státě byla základní delimitace již provedena, avšak v některých dalších zemích ve světě jsou ještě archivní celky přímo spravovány muzei nebo knihovnami. Stále ještě i u nás nalezneme dokumenty na pomezí těchto institucí, například drobné tisky, mapový materiál, fotografie, filmy, gramofonové desky a jiné.³⁵

³³ *Definice muzea a odborného muzejního pracovníka*. ICOM. 2001. [cit. 20012-23-04]. URL: <<http://www.cz-icom.cz/doc0008.html>>

³⁴ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 8.

³⁵ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244- 0142 – 8. str. 16.

3. Utváření archivní definice

3.1 Vytváření archivní definice v Evropě

Již od dávných dob můžeme pozorovat snahy definovat archiv. V 19. století se stalo archivnictví samostatnou odbornou disciplínou, a od této doby si také přiblížíme pokusy evropských archivářů o vytvoření archivní definice. Za základní shrnutí pohledů na dosavadní systém archivnictví můžeme považovat příručku *Archivlehre* bavorského archiváře Franze von Löhera, ředitele mnichovského státního archivu, který zároveň založil prestižní německý archivní časopis *Archivalische Zeitschrift*

V Holandsku vznikl koncem 19. století profesní spolek archivářů. Jejich cílem bylo vymyslet a uvést do praxe nový systém zpracování archiválií. Výsledkem byla vědecká práce vydaná roku 1898 archiváři S. Mullerem, J.A. Feithem a R. Fruinem s názvem *Handleiding voor het ordenen en beschrijven van archiven, ontworpen in opdracht van de Vereeniging van Archivarissen in Nedererland*. Tato kniha byla inspirací pro další vývoj oboru.

„Základní pojetí, na němž je teorie postavena, je obsaženo ve dvou větách.

1. Archiv je organický celek, nelze ho vytvořit libovolně, jako je možné shromáždit sbírku historických rukopisů, sbírku knih nebo archeologických předmětů. (§2)

2. Ať dílčí archivní systém spočívá na původní organizaci archivu (registratury), v podstatě souhlasícím zařízení úřadu, z něhož archiv vznikl (§16).“³⁶

Vlastní definice archivu holandských archivářů zní takto. „Archiv je souhrn psaných, kreslených a tištěných dokumentů, přijatých nebo vyhotovených ve služební funkci některým úřadem nebo některým jeho úředníkem, měly – li tyto dokumenty podle předpisu zůstat u úřadu nebo jeho úředníka.“³⁷ Tato příručka inspirovala celou řadu evropských archivářů, kteří ji zkoumali a jevíli zájem ji přeložit do svých národních jazyků. Mezi prvními byla práce přeložena a uveřejněna Hansem Keiserem v Lipsku roku 1905. U nás tuto definici zveřejnil

³⁶ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 8.

³⁷ WURMOVÁ, Milada. Pojem „archiv“ v české archivní terminologii. In *Archivní časopis*. 1967, roč. 17, s. 13 – 20. ISSN 0004-0398.

Václav Kratochvíl roku 1907 v *Českém časopise historickém*. K dalším překladům patří italský vydaný roku 1908, a francouzský z roku 1910. Odlišný názor na archivní definici než holanďtí archiváři měl italský archivář, ředitel archivů v Sieně, Neapoli a v Římě Eugenio Casanova, který byl také profesor na fakultě politických a národohospodářských věd univerzity v Římě.

Roku 1928 vznikla jeho příručka *Archivistica*. „V ní se setkáváme s následující definicí archivu: Archiv je spořádaná sbírka spisů právní jednotky nebo jednotlivce, jak se vytvořila ve vývoji jejich činností a jak jest uchována pro správní (politické), právní i kulturní účely této právní jednotky nebo jednotlivce.“³⁸ Casanova zastával provenienční princip. Zásadní rozdíl je ale v jeho vnímání písemných pozůstalostí šlechticů a jejich rodin jako organicky vzniklých celků. Specifikum jeho práce nalezneme v dělení archivů na nemrtvé, tj. archivy již zaniklých institucí a živé tedy běžné archivy. Jeho příručka je rozdělena do 4 částí. „Stěžejními kapitolami jsou: Archivoeconomika – vlastní správa archivu, *Archivistica pura* – vlastní archivní nauka, dějiny archivů a archivnictví, právní otázky archivnictví a využívání archivů. V závěru příručky hovoří Casanova o archivním personálu, o jeho vzdělání, úkolech a o vztahu archivů centrálním státním institucím.“³⁹

Anglický archivář profesor Hilary Jenkinson se v roce 1922 vyjádřil k problematice archivu a jeho úkolů. Učinil tak vydáním příručky *A Manual of Archiv Administration*. V této příručce věnoval značnou část pojednání problematice skartace, která podle něho byla v těchto letech největším problémem archivnictví vůbec. V institucích vznikalo velké množství písemných dokumentů. Ne všechny však měly dostatečnou vypovídající hodnotu. Z tohoto důvodu zastával Jenkinson takový názor, že zaměstnanci dané instituce, z níž dokumenty pocházejí, provádí skartaci sami, archiváři pouze dohlíží na její průběh.

Významnou osobností zabývající se archivnictvím v Německu se stal archivář Adolf Brenneke, tehdejší ředitel státního archivu v Hannoveru a posléze Tajného státního archivu Berlin – Dahlen. Zanechal po sobě řadu přednášek, které se rozhodl vydat jeho student Wolfgang Leesch. Roku 1953 vyšla v Lipsku tato příručka pod názvem *Archivkunde. Ein Beitrag zur Theorie und Geschichte des Europäischen Archivwesens*. K dalším německým pracím patří například *Archivverwaltungslehre* Gerharda Enderse a příručka *Archivalienkunde von 16. Jhd. bis 1918*, jejímž autorem je archivář Heinrich Otto Meisner.

³⁸ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 9.

³⁹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 10.

Při debatách o archivnictví nezůstala stát stranou ani Francie. Tamní archiváři zpracovali příručku *Manuel d'archivistice*. V roce 1993 vyšla ve Francii nová archivní příručka *La pratique archivistique française*, která reagovala na změny nové francouzské legislativy a na technologický vývoj. Na této příručce se podílela celá řada francouzských odborníků.⁴⁰

3.2 Konkrétní vývoj archivní definice českých zemí

První záznam o definici archivu u nás můžeme nalézt v naučných slovnících z 2. poloviny 19. století. Za zmínku stojí definice v Riegrově naučném slovníku, zpracovaná Karlem Jaromírem Erbenem, která patří mezi nejstarší. Zde je psáno, že „*archiv, česky listovna, znamená místo, kde se ukládají a chovají listiny a jiné spisy, jež se vztahují buď na jistou rodinu, na jistý duchovní nebo světský spolek, ústav nebo řád, na obce, kraj aneb i na celou zem.*“⁴¹ Již v této době byl známý i pojem registratura. Rozdíl mezi archivem a registraturou je v tomto slovníku chápán tak, že v registratuře jsou uloženy spisy nové a v archivu spisy staré.

Dle Ottova naučného slovníku zní definice archivu takto: „*archiv je sbírka písemných – popřípadě také tištěných – památek rázu úředního, jež jsou důležitý pro dějinný nebo právní vývoj jednoho, buď více předmětů, mají v přítomnosti či v budoucnosti posloužit vědě, správě veřejné nebo zájmům soukromým za podklad.*“⁴² Výhodou je, že autor již zmiňuje i tištěné dokumenty. Roku 1905 se díky Kaisrově německému překladu naši archiváři a historikové seznámili s novou definicí holandských archivářů. Václav Kratochvíl ji označil roku 1907 v Českém časopisu historickém za dosud nejlepší definici archivu, přestože ne zcela dokonalou.⁴³

V roce 1924 na základě výše uvedené definice a jeho praktických i teoretických znalostí v oboru, uveřejnil ve svém díle *O archivech městských a obecných a o jejich správě* Václav Vojtíšek českou moderní definici: „*Archiv je souhrn písemností a jiných příbuzných památek*

⁴⁰ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 8- 12.

⁴¹ WURMOVÁ, Milada. Pojem „archiv“ v české archivní terminologii. In *Archivní časopis*. 1967, roč. 17, s. 13 – 20. ISSN 0004-0398.

⁴² WURMOVÁ, Milada. Pojem „archiv“ v české archivní terminologii. In *Archivní časopis*. 1967, roč. 17, s. 13 – 20. ISSN 0004-0398.

⁴³ WURMOVÁ, Milada. Pojem „archiv“ v české archivní terminologii. In *Archivní časopis*. 1967, roč. 17, s. 13 – 20. ISSN 0004-0398.

*povahy dokumentární, který vzešel výběrem za účely správními i vědeckými z materiálů nahromaděného organickou činností úřední.*⁴⁴ Tato definice je asi nejvýstižnější z dosud uvedených v této době. Její velkou výhodou je, že se autor neomezil jen na písemné památky, ale i na dokumenty jiného typu. Distancoval se od názoru o archivu jako nahodilé sbírce. Proto si všimněme použití slova výběr v jeho definici.⁴⁵

Nalezneme ji také v díle *O hlavních problémech československého archivnictví*, kde se autor pokusil zhodnotit současný stav archivní problematiky u nás. Jeho cílem bylo vyvolat diskuzi o tomto tématu a oživit tak snahy odborníků řešit problémy tohoto rázu. Největším problémem je podle jeho názoru nedostatek archivní organizace. Sám se nebránil myšlence vzniku Národního archivu, který měl sloužit jako státní ústřední instituce. Dalším důležitým bodem v tomto díle je apel na vytvoření archivního zákona, jakožto promyšleného díla. Neuniklo mu ani téma dosud ještě nepřesného kompetenčního vymezení mezi knihovnami, archivy a muzei. Řešení viděl v definici, podle které lze materiál do institucí rozdělit. Nevylučoval ale možnost přihlédnout k praktickým zkušenostem.

Zásadní věcí, která vyvolala řadu diskuzí je Vojtíšková domněnka, že osobní pozůstalosti, byť významného člověka, do archivu nepatří. Lze do něj zahrnout pouze tu část, která souvisí s úřední činností. V jeho práci se zmínil také o stavu archivního školství, půjčování archiválií i konzervování archiválií. Přiznal jisté nesrovnalosti v problematice archivní terminologie, kterou by bylo třeba ujasnit a sjednotit.⁴⁶ Vojtíšková definice měla své zastánce i odpůrce.

Doposud specifická se zdála definice profesora Františka Čády tím, že do významu slova archiv vsunul i písemné osobní pozůstalosti. Ve své době neměl mnoho zastánců. Souhlasili s ním až archiváři pozdější doby.⁴⁷ Profesor Václav Hrubý, který působil na Masarykově univerzitě v Brně, se ve svém díle *Úvod od archivní teorie a praxe* se roku 1930 vyslovil nejen proti Vojtíškovi, ale také proti holandským archivářům takto: „Konečně nemám za nemožné, aby se nazval archivem i soustavný soubor psaných, tištěných a obrazových památek, vzniklých z organické činnosti významných tvůrčích duchů (umělců, vědců,

⁴⁴ WURMOVÁ, Milada. Pojem „archiv“ v české archivní terminologii. Archivní časopis. 1967, roč. 17, s. 13 – 20.

⁴⁵ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 12.

⁴⁶ VOJTÍŠEK, Václav. *O archivech městských a obecních a o jejich správě*. Praha, 1924. 75 s. bez ISBN.

⁴⁷ WURMOVÁ, Milada. Pojem „archiv“ v české archivní terminologii. In *Archivní časopis*. 1967, roč. 17, s. 13 – 20. ISSN 0004-0398.

cestovatelů apod.) nebo významných lidí, veřejně činných. Tyto památky sice tvořily kdysi jen „spisovnu“ jednotlivce, ale tak cenného pro dějiny kultury lidské, že se jeho spisovna historickou cenou vyrovná leckteré spisovně spolkové. „Spisovna“ takového jednotlivce se po jeho smrti stane archivem – a v tomto smyslu možno mluvit i o archivu jednotlivcově.“⁴⁸ Toto jeho tvrzení u nás vyvolalo velké diskuse, ale stejně jako Čáda ve své době e s úspěchem nesetkal.⁴⁹

Teorie italského profesora Eugenia Casanovi se k nám dostala prostřednictvím recenze v *Časopise archivní školy*. Proti němu se vyjádřil náš přední archivář profesor Vojtíšek, který mu vyčítal, nezaměření na správní činnost, jež je podle něj podmínkou vzniku archivu u nás. Tato definice neměla úspěch také z toho důvodu, protože stále nerozlišuje pojem archiv a spisovna i proto, že u nás nebylo populární určení archivu jako sbírky. Stoupencem Casanovi v té době můžeme označit jediného našeho archiváře J. Prokeše. Ten schvaloval pojetí archivu i jako sbírky, ne ovšem každé, pouze té, která je odborně uspořádána. Jeho definice archivu zní takto: „*Archiv je soubor (souhrn) písemných památek uspořádaných podle jejich původu (provenience) nebo jiným odborným způsobem*“.⁵⁰

Období druhé světové války veškeré diskutování o archivní teorii omezilo na minimum. Do popředí se dostala snaha chránit archiválie. Po válce přibylo k této problematice vyjádření V. Lukáše. Ve své práci vybědnu k úpravě dosud nejvíce používané definice profesora Vojtíška. Jednalo se o potřebu rozšířit definici archivu i na subjekty neúřední povahy. Neměl ale na mysli písemnosti soukromé, pouze podniky, ústavy a korporace. Dle jeho názoru mělo být v definici uvedeno i pořádní podle provenienčního principu.⁵¹

V roce 1948 vydal kolektiv našich archivářů Archivní příručku. Tento sborník redaktorů Miloslava Volfá a Antonína Haase je tvořen řadou přednášek o archivní praxi. Jednotlivé příspěvky vyšly z rukou Zdeňka Kristena, Josefa Hráského, Václava Čejchana, Emanuela Janouška, Václava Vojtíška, Vladimíra Sedláka, Jana Klepla a Jana Pachty.

⁴⁸ HRUBÝ, Václav. *Úvod do archivní teorie a praxe*. Praha, 1930. 323 s. bez ISBN.

⁴⁹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 12.

⁵⁰ WURMOVÁ, Milada. Pojem „archiv“ v české archivní terminologii. In *Archivní časopis*. 1967, roč. 17, s. 13 – 20. ISSN 0004-0398.

⁵¹ WURMOVÁ, Milada. Pojem „archiv“ v české archivní terminologii. In *Archivní časopis*. 1967, roč. 17, s. 13 – 20. ISSN 0004-0398.

Reakcí na zařazení oboru pod ministerstvo vnitra byla *Archivní příručka* z roku 1965. K jejímž autorům patří Zdeněk Šamberger, Jiří Radimský, Jaroslav Vrbata, Gabriela Čechová, Ivo Holl a Josef Nuhlíček.⁵²

⁵² ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 12.

4. Historie archivnictví u nás

České země bezpochyby patřily k významným zemím Evropy. Je tomu tak i v oboru archivnictví, které u nás dnes patří k nejvyspělejším na světě. Do značné míry je jistě naše archivnictví spjato s rakouským a slovenským. „*Vývoj archivům území českého státu vykazuje v zásadě shodné rysy s vývojem v jiných středoevropských státech.*“⁵³ Církev i světští feudálové si cenili zpečetěné listiny, proto je ukládali podle nich na nejbezpečnějších místech a to v kostelích, pod ochranou světských ostatků.⁵⁴ Vznik archivů u nás jako i jinde souvisel s působením správních institucí.

4.1 Archiv České koruny

Naším nejstarším archivem byl listinný rodový archiv přemyslovců známý také jako archiv České koruny. Dosud není jednotný názor na jeho původní uložení. Teodor Antonín Taulow z Rosenthalu se domnívá, že vznik tohoto archivu je spjat s panováním krále Vratislava I. a to z toho důvodu, že starší listiny vydané českými panovníky nejsou známé. Hlavním důvodem vzniku archivu je dle Rosenthala spojení kancelářského úřadu s kapitulou, kterou Václav nechal zřídit na Vyšehradě. Podle tvrzení Rosenthala Vratislav udělil titul panovnického kancléře, který se chopil povinnosti ukládat na Vyšehradě spolu s pokladem listiny i došlé listy.

Někteří další odborníci se domnívají, že základní kámen položil kanceláři českých knížat až Vladislav II. Za jeho vlády upadla sláva Vyšehradu a dvůr byl přesunut na Hradčany.⁵⁵ Nejstarší dochovaný originál tohoto archivu je listina z roku 1158. Jedná se o privilegium císaře Fridricha I. Barbarossy pro krále Vladislava I. Jasný doklad o tom uložení archivu spolu s pokladem na Pražském hradě, respektive v sakristii chrámu sv. Víta existuje až z roku 1279. Společně s ním tam byly schraňovány i listiny metropolitní kapituly. Tu nalezneme v blízkosti hrobu svatého Václava.⁵⁶

⁵³ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

⁵⁴ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

⁵⁵ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139. ISBN 80 - 210 - 2216 - 7. str. 65.

⁵⁶ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

Rozkvětu tento archiv dosáhl za Karla IV. „*Summa cancelarie (cancellaria Caroli IV.) nám dochovala formulář listiny, kterou Karel IV. zřizuje archiv české koruny.*“⁵⁷ Jmenoval archiváře, jemuž dal instrukce o správě archivu. Stanovil mu povinnost vést kopiáře, což byl jednoznačně krok kupředu. Podle poznámek na listinách se pokoušela řada badatelů zjistit totožnost archiváře. Byl jím nejspíše Ulricus Schoff, z rodiny slezských Schaffgotschů. „*Z doby Karla IV. je v archivu doloženo uchování řady listin vydaných králem, případně moravským markrabětem, na adresu stavů Tento jev lze vysvětlit tím, že většina šlechticů neměla ještě rozvinuté archivy a svěřila své písemnosti nejvýznamnější instituci v zemi.*“⁵⁸

Husitské války měly za následek stěhování archivu. Ten putoval nejprve na Křivoklát, pak dokonce do Vídeňského archivu rakouských vévodů a konečně skončil na Karlštejně. Archiv pak střežila nově zavedená komise složená ze sedmi pánů, sedmi rytířů, purkrabích karlštejnských a pražského arcibiskupa. Po roce 1620 nemají již čeští stavové vliv na korunní archiv, který se dostal vlivem okolností plně do rukou panovníka.⁵⁹ Archiválie byly nevhodně uloženy ve vlhkém prostředí ve sklepení na Pražském hradě. Josef Löw z Erlsfeldu se zasloužil o zlepšení podmínek uložení. Roku 1719 došlo k rekonstrukci místnosti nad svatováclavskou kaplí. Později byla tato přestavba dokonce dávana za příklad správného uložení. Uložení našich archiválií si za vzor vzali dokonce v Rakousku při zřizování Haus-Hof und Staatsarchiv ve Vídni.⁶⁰

Byrokratizace stále sílila a v 18.století se projevila snahou budovat archivy jako samostatné instituce.⁶¹ Období vlády Marie Terezie je charakteristické centralizací, která se nevyhnula ani oboru archivnictví. Roku 1749 byl zřízen Haus- Hof und Staatsarchiv ve Vídni. Na centralizaci písemností se podílel Theodor Antonín Taulow z Rosenthalu. Dekretem Direktoriea in publicis et in cameralibus mu bylo nařízeno, aby prozkoumal archiv české koruny. Z něj vybrané písemnosti pak měl roztřídit na listiny týkající se rodu Habsburků, listiny týkající se koruny české a listiny, které byly vydané stavům. První dvě uvedené skupiny pak měl do Vídně dopravit v originálech, ponechat u nás pouze přepisy. U listin stavů měly v Praze zůstat originály a přepisy měly být převezeny do Vídně.

⁵⁷ KOSS, Rudolf. *Archiv koruny české I.* Praha 1939. 499 s.,bez ISBN. str. 80.

⁵⁸ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví.* Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216 - 7. str. 65.

⁵⁹ Jiřina. *Úvod do archivnictví.* Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 66.

⁶⁰ KOSS, Rudolf. *Archiv koruny české I.* Praha 1939. 499 s. bez ISBN.

⁶¹ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu).* Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

Vzhledem k tomu, že Rosenthal patřil k uznávaným odborníkům a měl autoritu, byl mu archiv českými stavy otevřen. K vybraným archiváliím sepsal roku 1719 inventář a archiválie dopravil do Vídně. To nejen do Haus- Hof und Staatsarchivu, ale také do jiných institucí. Centralizace písemností pak pokračovala dále. Až rok 1918, kdy vznikla samostatná Československá republika, umožnil restituci fondů českého korunního archivu z Vídně. Bylo však nutné zahájit přípravné práce, které toto navrácení umožňovaly, čehož se ujal český zemský archiv v Praze. K vydání listin z Vídně došlo v prosinci roku 1920.⁶²

4.2 Archiv Českého státu

Za vlády Ferdinanda I. dostala česká kancelář nový směr, nenavázala na předešlé a stala se skutečně novověkou institucí. Vývoj listinného korunního archivu ustal. Základem státního archivu se staly písemnosti české kanceláře a dalších úřadů.⁶³ Název archivu odpovídal vždy názvu příslušné vrcholné instituce, která archiv spravovala. „*Počínaje 16. stoletím byl nejprve archivem české kanceláře a české komory, od počátku dvacátých let 17. století archivem starého českého místodržitelství, od roku 1749 archivem reprezentace a komory, od roku 1763 českého gubernia, od roku 1850 českého místodržitelství a konečně od roku 1919 archivem ministerstva vnitra.*“⁶⁴

Česká kancelář v období 1526 – 1620 byla orgánem jak královské, tak stavovské moci. Česká expozitura dosud existující u dvora se vymanila z dvorského vlivu a osamostatnila se. Roku 1533 spadl přímo pod českou kancelář v Praze.⁶⁵ Kolem roku 1584 se dvůr přemístil do Prahy. Vliv naší nyní už české dvorské kanceláře sílil. Toto správní centrum celé země mělo dvě samostatná oddělení – české a německé. Poprvé je existence staré registratury tedy archivu prokázána k roku 1567, kdy ji uložili v truhlách do sklepení pod místností komorního soudu.

Součástí Českého státního archivu byly i písemnosti vzešlé z činnosti České komory, kterou Ferdinand I. vytvořil nově jako zeměpanskou instituci. Roku 1541, kdy došlo ke

⁶² ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 66 – 67.

⁶³ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 68.

⁶⁴ KAĐOREK, Rudolf. *Vznik a vývoj Státního ústředního archivu v Praze*. In Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto. K jubileu ústředního archivu českého státu 1954-2004, Praha 2004. s. 13 – 44. ISBN 80-86712-11-7.

⁶⁵ *Dějiny českých archivů*. Archivnictví, stránky pro historiky a archiváře. 2006. [cit. 20012-12-05]. URL: <www.archivnictvi.euweb.cz >

známému požáru pražského hradu, ten zachvátil nejen zemské desky, ale právě také část písemností České komory. Tuto škodu se snažili úředníci nahradit pořizováním opisů. *V roce 1567 byly od sebe písemnosti české kanceláře a české komory odděleny a podle rozkazu Maxmiliána II. měly být sepsány a zinventovány.*⁶⁶ Jejich inventarizace se zdála však nedostačující, proto byl povolán registrátor a taxátor Eustach Dunandt, jenž měl práce řídit. Započalo se s nimi roku 1571.⁶⁷ Místnostem české kanceláře se požár vyhnul.

*„Bílou horou končí v dějinách archivu období české kanceláře a začíná období, které lze charakterizovat jako období starého českého místodržitelství.“*⁶⁸ Obnovené zřízení zemské situovalo kancelář do Vídně a konstitovalo ji jako výhradně královský orgán.⁶⁹ Do Vídně byly odvezeny jen spisy živé, stará registratura zůstala v Praze. Na ni u nás navázal, jak již je řečeno výše, archiv nového úřadu českého místodržitelství. *„Při české dvorské kanceláři bylo zřízeno místo českého státního archiváře, vznikl tedy státní archiv. Při zrušení české dvorské kanceláře v roce 1749 zaniklo i místo archiváře.“*⁷⁰ Prvním místodržícím se stal roku 1620 Karel z Lichtenštejna. Po uklidnění poměrů byl v Čechách zřízen sbor místodržících. Lichtenštejn si v něm udržel přední místo a vytvořila se i jeho kancelář, která se velmi podobala české dvorské kanceláři. *„Místodržitelství mělo tři odbory – expedice: českou, německou a vojenskou, k nim v roce 1714 přibyla čtvrtá – expedice in diaetalibus et publicis, která vyřizovala nejdůležitější záležitosti veřejné správy. Mělo velmi rozsáhlé kompetence, vyřizovalo agendu politicko – správní a soudní, řídilo činnost krajských hejtmanů a hejtmanů pražských měst, kteří byli jeho podřízenou a výkonnou instancí.“*⁷¹

V roce 1748 vznikla v Čechách královská deputace a roku 1749 dekretem Marie Terezie zrušeno místodržitelství. Jeho pravomoci se přenesly právě na královskou deputaci, která brzy změnila název na královskou reprezentaci a komoru. Místo ní bylo roku 1763 vytvořeno

⁶⁶ *Dějiny českých archivů.* Archivnictví, stránky pro historiky a archiváře. 2006. [cit. 20012-12-05]. URL: <www.archivnictvi.euweb.cz >

⁶⁷ *Dějiny českých archivů.* Archivnictví, stránky pro historiky a archiváře. 2006. [cit. 20012-12-05]. URL: <www.archivnictvi.euweb.cz >

⁶⁸ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví.* Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str.70.

⁶⁹ *Dějiny českých archivů.* Archivnictví, stránky pro historiky a archiváře. 2006. [cit. 20012-12-05]. URL: <www.archivnictvi.euweb.cz >

⁷⁰ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví.* Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 70.

⁷¹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví.* Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str.71.

zemské gubernium.⁷² Tento úřad si vytvořil vlastní archiv – Guberniální archiv. Paralelně vznikl roku 1795 stavovský archiv, z něho se vyvinul roku 1862 Zemský archiv království českého.

Roku 1749 došlo ke zrušení české dvorské kanceláře a rakouské dvorské kanceláře. Nahradil je společnými úřady – direktoriem in publicis et cameralibus a nejvyšším soudním úřadem. Po zániku české dvorské kanceláře přešel tedy archiv pod správu direktoria. Na základě rozhodnutí hraběte Haugwitze, tehdejšího ředitele direktoria, byla bohužel část písemností spálena, za účelem vytvoření prostoru na nové spisy. Za vlády Josefa II. se zbylé písemnosti ještě velmi radikálně vyskartovaly. Značně poničený fond nám navrátili roku 1923 na základě Československo – rakouské archivní úmluvy.⁷³

V 19. století byla historická hodnota archiválií ceněna stále více. Historické bádání se stávalo značně populární. „*Sám český historiograf František Palacký inicioval – kromě již zmíněného českého Zemského archivu – už dříve, v roce 1846, založení archivu Vlasteneckého muzea.*“ podílel se také na vzniku Archivu hlavního města Prahy, vytvořeného roku 1851. V této době propukal také zájem o písemnosti Karlovy univerzity.⁷⁴

4.3 Archivnictví po roce 1918

Vznikem samostatné Československé republiky vyvstala v naší zemi otázka, jakým způsobem dále pečovat o archiválie a jak vůbec uchopit obor archivnictví. Tak začala řada diskuzí nad touto tematikou. Roku 1919 se místodržitelského archivu ujalo ministerstvo vnitra a přejmenovalo jej na Archiv ministerstva vnitra. Téhož roku byl zřízen na návrh A. L. Krejčíka Československý státní zemědělský archiv.⁷⁵ Dalším významným krokem v tomto roce bylo otevření archivní školy a jmenování archivních inspektorů, historika - archiváře profesora Václava Vojtíška, historika - archiváře Františka Hrubého. Na Slovensku se stal inspektorem historik - archivář Václava Chaloupecký.⁷⁶

⁷² *Dějiny českých archivů.* Archivnictví, stránky pro historiky a archiváře. 2006. [cit. 20012-12-05]. URL: <www.archivnictvi.euweb.cz>

⁷³ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví.* Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 75.

⁷⁴ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu).* Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

⁷⁵ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky.* Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244- 0142 – 8. str. 49.

⁷⁶ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví.* Brno, 2002.139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 75.

„ V roce 1920 byly založeny samostatné archivy Národního shromáždění, Pražského hradu, Kanceláře prezidenta republiky, ministerstva zahraničních věcí a ministerstva národní obrany., později též ministerstva železnic a pošt a telegrafů. Jednotlivé složky vojenského archivnictví (vojenský archiv z roku 1920 a archiv národního osvobození z roku 1919) byly sloučeny v roce 1928 při Památníku osvobození.“⁷⁷ I v tomto období zůstaly církevní archivy stát stranou. Existovaly však výjimky, jako byly archivní komplexy pražského arcibiskupství a kapituly či olomouckého arcibiskupství. Archivy klášterů zůstaly povětšinou bez odborné péče.⁷⁸

Podnikové archivy započaly u nás svou éru založením Archivu pro dějiny průmyslu, obchodu a technické práce v ČSR. Ten započal svou činnost roku 1932 při technickém muzeu československém v Praze s pobočkou v Brně (od roku 1948). Navázal na instituci Archivu pro dějiny průmyslu českého v Praze z roku 1907. Byl to předchůdce dnešního Archivu pro dějiny techniky a průmyslu Národního technického muzea v Praze.⁷⁹

Během okupace spadalo archivnictví pod zvláštní archivní referát Úřadu říšského protektora. Vlivem politického dění se součástí Archivu ministerstva vnitra v Praze stala nová oddělení. Jednalo se o Ruský zahraničí historický ústav, Ukrajinský archiv, tiskový archiv ministerstva zahraničních věcí a nová agenda výpisu k rodovým dokladům, ta vznikla jako reakce na norimberské rasové zákony. Byly také nově vybudovány Říšské archiv v Liberci pro takzvanou sudetskou župu a podobný v Opavě. V roce 1943 vznikl Filmový archiv v Praze, do kterého připadly sbírky původně z Technického muzea a od soukromých sběratelů.⁸⁰ Toto období je také propředeno snahou uchránit archiválie před možnými válečnými škodami ve městech. Na zpracovávání archivního zákona a nové archivní organizace nezbýval čas. Proto byly depozitáře mnohdy přesouvány na venkov. V květnu roku 1945 naneštěstí vyhořela Staroměstská radnice i s Archivem hlavního města Prahy.

V roce 1945 zřídilo ministerstvo školství Archivní radu. Jejím cílem se stalo vytvoření Národního archivu. Toto období provázal spor ministerstva vnitra s ministerstvem školství a

⁷⁷ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 50.

⁷⁸ *Dějiny českých archivů*. Archivnictví, stránky pro historiky a archiváře. 2006. [cit. 20012-12-05]. URL: <www.archivnictvi.euweb.cz >

⁷⁹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 76.

⁸⁰ *Dějiny českých archivů*. Archivnictví, stránky pro historiky a archiváře. 2006. [cit. 20012-12-05]. URL: <www.archivnictvi.euweb.cz >

národní osvěty.⁸¹ Únorové události přispěly k tomu, že archivnictví spadalo opět pod ministerstvo vnitra. Na základě pozemkové reformy byly budovány pobočky pro fondy koncipovaných velkostatků, ze kterých se postupně vytvořily oblastní zemědělsko – lesnické archivy. Od zavedení krajského zřízení roku 1949 byly postupně vytvářeny krajské archivy.

Ve spojitosti s těmito změnami se Archiv ministerstva vnitra přejmenoval na Ústřední archiv ministerstva vnitra. Začaly také vznikat archivy městské a v letech 1949 – 52 na ně navázalo systematické budování archivů okresních. V těchto letech začal vycházet Archivní časopis i Sborník archivních prací. V lednu 1951 vznikla Státní archivní komise, která nahradila Archivní radu. Byla navržena jako dočasný neresortní útvar, který měl za úkol připravit konečnou zákonnou úpravu československého archivnictví.

Základní změna nastala roku 1954, kdy vydala vláda nařízení o archivnictví 29/54 Sb. Tím bylo rozhodnuto o vytvoření jednotného státního archivního fondu JSAF a Státního ústředního archivu v Praze. Základem tohoto archivu byly fondy ústředního archivu ministerstva vnitra a fondy Archivu země české.⁸² Státní zemědělsko – lesnický archiv změnil svůj název na Ústřední zemědělsko - lesnický archiv. Oblastní zemědělsko – lesnické archivy splynuly v roce 1956 se státními archivy v krajích. Ústřední i krajské státní archivy převzaly do své péče většinu staršího materiálu vyšších církevních institucí, hlavně diecézních či kapitulních. Roku 1956 vyšla vyhláška o podnikových archivech, která nařizovala podnikům si pořídit archivy vlastní nebo sdružené archivy podniků příslušného oboru.

V roce 1974 byl Českou národní radou vydán zákon o archivnictví č. 97/1974. Slovenské archivnictví se řídilo zákonem Slovenské národní rady č. 149/75. *„Podle uvedených zákonů byly všechny archiválie na území republiky bez ohledu na charakter a vlastnictví součástí jednotného archivního fondu, nejcennější z nich pak mohou být uznány za národní kulturní památky.*⁸³ *Na základě zákona o federalizaci ČSSR z roku 1968 přešlo archivnictví do*

⁸¹ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 76.

⁸² BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 49.

⁸³ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8.str. 52.

*kompetence národních republikových orgánů, tj. MV ČR a MV SSR a jejich archivních správ. Poradními orgány zůstaly archivní rady při obou MV.*⁸⁴

Nejvýznamnější archivy byly Státní ústřední archiv v Praze a Státní ústřední archiv v Bratislavě. Základní síť pak tvořily státní oblastní archivy rozmístěné na našem území v Plzni, Třeboni, Litoměřicích, Zámrsku, Praze, Brně a Opavě. Základem státních okresních archivů se staly fondy okresních úřadů, okresních národních výborů, okresních soudů, berních správ a berních úřadů, okresních silničních výborů a okresních zastupitelstev. Jsou zde také ukládány písemnosti obcí, far, škol a spolků, které mají trvalou hodnotu. Do naší archivní sítě byly začleněny i archivy zvláštní jako například Archiv Parlamentu ČR nebo Archiv ministerstva zahraničních věcí.⁸⁵

Po roce 1989 nedošlo k velkým reformám v tomto oboru. Pouze se začalo užívat opět původního názvu zemský pro Moravský zemský archiv v Brně a pro Zemský archiv v Opavě. Zákon z roku 1974, který platil do roku 1992, kdy byla vydána jeho novela č. 343/1992. Ta vystihuje nové poměry u nás. Písemnosti Archivu Ústavu dějin socialismu a ÚVKŠČ se staly součástí Státního ústředního archivu.⁸⁶ Poměrně složité úkoly řešilo archivnictví po rozpadu federálního státu, tedy vzniku samostatné České republiky od roku 1993 v souvislosti s restitucemi majetku, které znamenaly nejen poskytování archivních podkladů pro rozhodnutí, ale také vydání některých archivních fondů oprávněným vlastníkům.⁸⁷

Dlouhá staletí v našich zemích nebyl žádný ústav pro vzdělávání archivářů. Jedinou takovou školou pro celé Rakousko-Uhersko byl Ústav pro rakouský dějezpyt ve Vídni. Archiváři se proto vzdělávali především sami.

Na pražské univerzitě probíhala zatím výuka pomocných věd historických pouze v rámci studia historie. Nová archivní škola se měla věnovat i praktické výuce archivářů. Roku 1919 zřídilo ministerstvo školství a národní osvěty školu jemu přímo podřízenou. Ředitelem se stal

⁸⁴BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 52.

⁸⁵ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 55

⁸⁶ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 53.

⁸⁷ *Dějiny českých archivů*. Archivnictví, stránky pro historiky a archiváře. 2006. [cit. 20012-12-05]. URL: <www.archivnictvi.euweb.cz >

Gustav Friedrich, tajemníkem Vladimír Klecanda.⁸⁸ Vznikla v místě budovy Zemského archivu. To zajišťovalo dobrou možnost praktické výuky. Studium probíhalo pod vedením Gustava Friedricha, Václava Novotného, Vladimíra Klecandy, Václava Vojtíška, Jana Bedřicha Nováka, Václava Hrubého, Zdeňka Kristena, Jaroslava Prokeše, Bedřicha Jenšovského, Františka Roubíka a dalších.

Krom přijímací zkoušky musel mít uchazeč ukončené vysokoškolské vzdělání nebo zároveň studovat historii na filozofické fakultě. Studium bylo na tři roky. Studovat mohlo pouze 10 a později 15 posluchačů. Vyučovala se zde paleografie, diplomatika, chronologie, heraldika, sfragistika, genealogie, archivní nauka, nauka o pramenech k československým dějinám, ústavní a správní dějiny, středověká latina, čeština a němčina, středověká archeologie i knihovnictví. Později také dějiny umění a předhistorická archeologie. Výuka byla zakončena závěrečnou zkouškou.

Škola vydávala od roku 1923 Časopis archivní školy, který sloužil jednak jako věstník o činnosti školy, rovněž jako odborné periodikum pro pomocné vědy historické, archivnictví a další příbuzné obory. Poslední číslo vyšlo roku 1940.⁸⁹ Změny po roce 1948 poznamenaly i archivní školu. Od roku 1949 bylo archivní studium přesunuto na filozofickou fakultu. To v podstatě znamenalo zánik státní archivní školy. Za třicet let trvání dokončilo studium Státní archivní školy okolo stovky posluchačů.

4.4. Národní archiv

„Počátky ústředního archivu českého státu, na jejichž konci dnes stojí Národní archiv, lze najít již ve 12. století. Jeho vývoj probíhal ve dvou liniích.“⁹⁰ Jedná se právě o archiv České koruny a archiv českého státu, jejichž vývoj je naznačen výše.

Do roku 1918 nebylo archivní organizaci věnováno dostatek pozornosti. V tomto roce se zájem o vytvoření národního archivu dostával do popředí. V listopadu 1918 kulturní odbor Národního výboru v Praze svolal archivní anketu. *„Z této porady vyplynul mimo jiné návrh na vytvoření všeobecného státního archivu v Praze (národního archivu), který měl vzniknout*

⁸⁸ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 106.

⁸⁹ PETRUS, Martin. *Česká archivní škola*. [cit. 20012-23-04]. URL: <archivnictvi.snadno.eu/uvod/Ceska_archivni_skola....doc>

⁹⁰ KAĎOREK, Rudolf. *Vznik a vývoj Státního ústředního archivu v Praze*. In *Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto. K jubileu ústředního archivu českého státu 1954-2004*, Praha 2004. s. 13 – 44. ISBN 80-86712-11-7.

*sloučením Archivu země České, místodržitelského archivu a Archivu Národního muzea.*⁹¹
Kvůli sporům ministerstev však tento návrh nešlo před druhou světovou válkou realizovat.

Po skončení války se snaha vytvořit národní archiv dostala opět do popředí. Státní ústřední archiv byl vytvořen roku 1954 na základě vládního nařízení o archivnictví 29/1954 a spočíval ve včlenění bývalého Archivu země České do Ústředního archivu ministerstva vnitra. Současně změnil svůj název na Státní ústřední archiv. Roku 1956 se připojil ještě Ústřední zemědělsko-lesnický archiv. V roce 1967 došlo k ustavení metodické, skartační, ediční a publikační komise, komise pro ochranu a konzervaci archivního materiálu. Jako první se stal vedoucím Státního ústředního archivu Josef Hron. Ten byl do té doby vedoucím Ústředního archivu ministerstva vnitra.

Statut z roku 1955 organizačně rozdělil archiv na 5 oddělení: *„vnitřní oddělení, I. oddělení – pro období ČSR a socialistickou výstavbu, II. oddělení – pro období kapitalismu, III. oddělení – pro období feudalismu, IV. oddělení – stavovsko-samosprávné) a dvě skupiny (pro archivní konzervaci a techniku pro studovnu a knihovnu)*⁹².

Postupně pak prošel dílčími organizačními změnami. Nově byl roku 1997 rozčleněn do 11 oddělení a na úsek ředitele.

Těmito odděleními jsou:

- „ 1. oddělení – oddělení feudalismu*
- 2. oddělení – oddělení státní správy a zemské samosprávy 1848–1918*
- 3. oddělení – oddělení státní správy 1918–1945/1948.*
- 4. oddělení – oddělení státní správy 1945/1948–1989/1992*
- 5. oddělení – oddělení státní správy po roce 1989 a předarchivní péče*
- 6. oddělení – oddělení fondů nestátní provenience*
- 7. oddělení – oddělení badatelského využívání archiválií*
- 8. oddělení – oddělení informatiky*
- 9. oddělení – knihovna*
- 10. oddělení – technické středisko*
- 11. oddělení – ekonomicko provozní oddělení*⁹³

⁹¹ *Historie archivu*. Národní archiv. 2004. [cit. 20012-11-05]. URL: <<http://www.nacr.cz/A-onas/D-hist.htm>>

⁹² *Historie archivu*. Národní archiv. 2004. [cit. 20012-11-05]. URL: <<http://www.nacr.cz/A-onas/D-hist.htm>>

⁹³ *Historie archivu*. Národní archiv. 2004. [cit. 20012-11-05]. URL: <<http://www.nacr.cz/A-onas/D-hist.htm>>

Roku 2002 vzniklo nové 12. oddělení foto-, fono-, kinodokumentů, tisku a public relations, Roku 2003 vyšel nový organizační řád⁹⁴.

⁹⁴ KAĎOREK, Rudolf. *Vznik a vývoj Státního ústředního archivu v Praze*. In *Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto. K jubileu ústředního archivu českého státu 1954-2004*, Praha 2004. s. 13 – 44. ISBN 80-86712-11-7.

5. Historie archivnictví na Slovensku

Slovenské archivnictví má k našemu velmi blízko. A to zejména z toho důvodu, že s námi od roku 1918 tvořilo jeden stát - Československo. Tím se stal i tento obor bezprostředně úzce provázán. K archivnictví na Slovensku má úzký vztah také archivnictví v Maďarsku.

5.1 Archivnictví před rokem 1918

Před rokem 1918 existovaly na Slovensku pouze archivy župní. Ty měly velmi dlouhou tradici. Jejich existence je doložena již v 16. století. K nejstarším patří právě archiv Zvolenskej župy a archiv Spišskej župy. Původně neměly pevně dané místo, ovšem v 18. století byly v župních sídlech vystavěny župní domy. Hlavní postavení zde měl podžupan, později župní notář, až na konci 19. století se setkáváme s funkcí archiváře.

K pořádání archivů vyšla instrukce Hlavního krajského soudu v Bratislavě z roku 1857. Na Slovensku existovaly také archivy měst. Fondy některých měst sahají až do 13. století. Dále archivy hodnověrných míst umístěné při kláštorech a kapitulách. Někteří šlechticové dávali své písemnosti pod ochranu archivů hodnověrných míst, další bohaté šlechtické rodiny jako například Erdédyové, Zayové a další vytvořily vlastní důležité archivy.

5.2 Archivnictví po roce 1918

Roku 1922 byly Československem zrušeny župy, což znamenalo i úpadek župních archivů, které přesto zůstaly na svých místech a dále tvořily základ krajským archivům vzniklým po druhé světové válce. Roku 1928 vznikl v Bratislavě Krajský (zemský) archiv, ten spravoval mimo jiné archiv Bratislavské župy. Svoji podobu za první republiky získal také bankový archiv v Banské Štiavnici, který je v Evropě jediný svého druhu.⁹⁵ Roku 1939 zanikl Krajský archiv. Období 2. světové války se v osudech slovenských archivů odrazilo spíše nepříznivě.

Stejně jako u nás i na Slovensku hrál svoji roli rok 1948, kdy kvůli pozemkové reformě musel nově vytvořený zemědělský archiv v Bratislavě budovat pobočky pro fondy konfiskovaných velkostatků. Roku 1950 vznikl samostatný Ústřední bankový archiv v Banské

⁹⁵ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 37-38.

Štiavnicí. V roce 1952 vznikl Slovenský ústřední archiv, jehož základem se stal Archiv povereníctva vnútra. Byla také zřízena Slovenská archivní správa povereníctva vnútra.

Základní změnu stejně jako u nás znamenalo vydání vládního nařízení číslo 29/54. Tohoto roku byl postaven Štátny ústredný archiv v Bratislave, jehož součástí se staly fondy Krajinského archivu v Bratislave, Archivu Ministerstva vnútra, Archivu Povereníctva vnútra i Slovenského ústredního archivu. V padesátých letech 20. století byl ke státnímu slovenskému archivu připojen zemědělsko- lesnický archiv, později banký archiv v Banskej Štiavnici a archiv Slovenského národního muzea. Část tohoto archivu se podstoupila Literárnímu archivu Matice Slovenské v Martině. Roku 1956 splynuly oblastní zemědělsko - lesnické se státními archivy v krajích. „Roku 1960 bylo zrušeno Povereníctvo vnútra archivnictví bylo začleněno do kanceláře Slovenské národní rady.“⁹⁶ V polovině šedesátých let začalo na Slovensku vydávání velmi kvalitní časopis Slovenská archivistika. Ten vychází dvakrát ročně.

Na základě zákona o federaci států z roku 1968 přešlo slovenské archivnictví do kompetence MV SSR. V tomto roce se znovu osamostatnil banký archiv v Banskej Štiavnici. Základní síť tvořily státní oblastní archivy, byly situovány v Bratislavě, Nitře, Banské Bystrici, Bytči, Košicích, Prešově a Levoči. 19. prosince 1975 vznikl zákon o archivnictví číslo 149/1975 sbírky, na který navázala řada prováděcích vyhlášek a směrnic. Podle tohoto zákona se staly všechny archiválie součástí jednotného archivního fondu. Podnikové archivnictví se začalo rozvíjet na základě vyhlášky ministerstva vnútra číslo 135/ 1956 Ú. v. o archivech hospodářských a rozpočtových organizací.⁹⁷

Slovenská archivní správa vydává dvakrát ročně velmi kvalitní archivní časopis Slovenská archivistika. Nalezneme v něm studie a články o historické archivní literatuře. Tento časopis je vyhledáván i našimi archiváři. Společnost Slovenských archivářů, která vznikla po osamostatnění Slovenska, měla v roce 1997 svou první konferenci v Popradě. Nyní tvoří archivní síť archivy oblastní, okresní, městské, církevní, podnikové a zvláštní. Mezi zvláštní archivy na Slovensku patří Literárny archiv Matice slovenskej v Martine, Ústredný archiv Slovenskej akademie vied v Bratislave, Archiv Univerzity Komenského v Bratislave a další.⁹⁸

⁹⁶ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 38.

⁹⁷ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244- 0142 – 8. str. 50- 51.

⁹⁸ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 39.

5.3 Slovenský národní archiv

Slovenský národní archiv sídlí v hlavním městě Bratislavě. Jeho velkokapacitní účelová budova byla postavena v sedmdesátých letech 20. století. V ní je shromážděno pouze malé množství archiválií získaných rozlukou z uherských ministerstev. Většinu archiválií tvoří materiály z období po roce 1918. Patří sem fond ministerstva vnitra s plnou mocí pro správu Slovenska, fond krajinského úřadu, za nímž následuje komplex materiálů ústředních orgánů a úřadů Slovenského státu. Nalezneme zde fondy soudních, správních, hospodářských i finančních institucí, fondy politických stran, škol či spolků. Nalezneme zde také fondy šlechtických rodů. Fondy církevních institucí jsou tu zastoupeny v menší míře.⁹⁹

⁹⁹ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 57.

6. Rakouské archivnictví

Archivnictví v Rakousku je do značné míry propojeno s naším. Pochopitelně z toho důvodu, že jsme patřili řadu let pod habsburskou monarchii, kterou lze vnímat i jako Rakousko. Především v době centralizace za vlády Marie Terezie je tento bezprostřední vztah velmi důležitý. V Rakouských archivech nalezneme dodnes uložené písemnosti centrálních orgánů rakousko – uherského soustátí. V roce 1920 jich byla část navracena na základě archivní rozluky.

6.1 Archivnictví před rokem 1918

Archeologické vykopávky v Korutanech dokazují, že se na území Rakouska nalézala antická knihovna s archivem. Další zmínky nalézáme až ve středověku. Archiv byl i zde úzce spojen s panovnickým pokladem. V klášterech často můžeme nalézt několikapatrové sakristie, do nich ukládaly své písemnosti významné šlechtické rody, jako například Babenberkové a Habsburkové. Je jisté, že Listinný archiv Babenberků existoval již v roce 1137. Umístili jej při klášteře Klosterneuburg.¹⁰⁰ Habsburkové ho zdědili a ve 12. století k němu přičlenili vlastní archiv.

V rámci dědického řízení se tento archiv rozdělil do Vídně, Gratzu a Innsbrucku. Maxmilián I. se pokoušel v Innsbrucku vytvořit archiv, v němž by byly ukládány všechny listiny i registra panovnického rodu. K tomuto kroku sice nedošlo, ale Maxmilián se přesto zasloužil o zlepšení stavu archiválií tyrolského archivu přičleněného k pokladu. A to tak, že pro něj nechal roku 1501 postavit nové prostory. V letech 1527 – 1547 Wilém Putsch písemnosti uspořádal a sepsal do repertářů.

V 16. století již archiválie nebyly uchovávány společně s pokladem. Stát se snažil různými opatřeními zajistit pořádek. Proto se setkáváme již v poměrně brzké době se zhotovováním, opisů a seznamů. K hlavním příčinám zničení či poškození archiválií řadíme jejich uložení ve špatných podmínkách.“ *Ani po roce 1665, kdy byly rakouské dědičné země opět sjednoceny do rukou jednoho panovníka, nedošlo ke sjednocení archivů a nadále existovaly jak ve Vídni, Innsbrucku a Gratzu .Tuto roztržštěnost vnímali panovníci již jako překážku, a proto dala Marie Terezie pokyn k vytvoření centrálního archivu. V roce 1749 tedy vznikl Haus - , Hof-*

¹⁰⁰ MIKOLETZKY, Lorenz. Rakouské archivnictví – včera, dnes i zítra. In *Archivní časopis*. 1994, roč. 44, s. 65-78 . ISSN 0004-0398.

*und Staatsarchiv ve Vídni.*¹⁰¹ Do tohoto archivu neměly být shromážděny veškeré písemnosti, ale pouze vybraný materiál.

Úkolu vytrdit tento materiál se zhostil Theodor Anton Taulow z Rosenthalu, který z dědičných zemí vybral dokumenty celostátního významu. Od roku 1762 spadal archiv pod správu dvorské kanceláře. Tato skutečnost vedla k tomu, že se z výběrového archivu stal archiv státní. Nespojil se však s registraturami všech úřadů, a tak začaly vznikat i archivy speciální, například vojenský archiv nebo archiv dvorské komory. „*V císařském vlastnoručním listě z 20. prosince 1857 o rozšíření města Vídne je také zmínka o stavbě říšského archivu.*“¹⁰² Uskutečněním této myšlenky byl pověřen P. Beda Dudík. Tento plán se však nikdy neuskutečnil.¹⁰³

Ke konci 19. století začaly vznikat v Rakousku archivy zemské, například pro Horní a Dolní Rakousy, ve kterých se snoubí fondy zeměpanské a stavovské provincie.¹⁰⁴ Byl také odloučen Archiv města Vídne od registratury. V roce 1889 se oddělil od knihovny, stal se tak samostatným úřadem. Rok poté se oddělil i Innsbrucký archiv. „*Roku 1868 došlo ke sloučení Archivu Joannea ve Štýrském Hradci se stavovským archivem a roku 1885 následoval vznik Zemského archivu v Salzburku.*“¹⁰⁵ V době před vznikem Rakouské republiky byl zřízen ještě Vorarlberský zemský archiv, rovněž Korutanský zemský archiv vzniklý z Korutanského historického spolku. Obdobím první světové války skončila jedna fáze Rakouského archivnictví.¹⁰⁶

¹⁰¹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216 - 7. str. 33.

¹⁰² MIKOLETZKY, Lorenz. Rakouské archivnictví – včera, dnes i zítra. In *Archivní časopis*. 1994, roč. 44, s. 65-78. ISSN 0004-0398.

¹⁰³ MIKOLETZKY, Lorenz. Rakouské archivnictví – včera, dnes i zítra. In *Archivní časopis*. 1994, roč. 44, s. 65-78. ISSN 0004-0398.

¹⁰⁴ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 - 8. str. 57.

¹⁰⁵ MIKOLETZKY, Lorenz. Rakouské archivnictví – včera, dnes i zítra. In *Archivní časopis*. 1994, roč. 44, s. 65-78. ISSN 0004-0398.

¹⁰⁶ MIKOLETZKY, Lorenz. Rakouské archivnictví – včera, dnes i zítra. In *Archivní časopis*. 1994, roč. 44, s. 65-78. ISSN 0004-0398.

6.2 Archivnictví po roce 1918

Rok 1918 je spojený s koncem monarchie. Nástupnické státy Rakouska – Uherska pochopitelně požadovaly vydání vlastních spisů, s čímž bylo nutné se vypořádat.¹⁰⁷ Jako referát zemské vlády vznikl roku 1921 Burgenlandský zemský archiv.

V té době se stal spolkovým kancléřem Michael Mayr, který chtěl vytvořit pro rakouské archivnictví odborný vrcholný orgán. To se ale setkalo s nesouhlasem. 7 října 1920 byl pak kabinetní radou zřízen archivní úřad podřízený vládě státu.¹⁰⁸ „Roku 1927 byla požárem justičního paláce těžce poškozena pramenná základna pro dějiny Rakouska, Státní archiv vnitra a justice.“¹⁰⁹ Roku 1938 ve Vídni na základě zákona o Východní marce vznikl Říšský archiv, do nějž spadaly písemnosti Archivu dvorské komory, státního archivu vnitra a justice včetně archivu ministerstva financí a vyučování. Válečný archiv se včlenil do vojenských archivů. Dopravní archiv spadl pod správu říšských drah.

V roce 1945 byl v Rakousku vybudován jednotný centrální státní archiv se sídlem ve Vídni. Prostředí pro jeho vznik bylo připravené, stačilo pouze přejmenovat Říšský archiv a začlenit do něj Válečný archiv společně s Dopravním archivem. „V čele rakouské archivní správy stojí Generální ředitelství Rakouského státního archivu.“¹¹⁰ „V Rakousku je uložena i celá řada církevních, šlechtických a dokonce i městských podnikových archivů, u nichž se činnost původců vztahovala i na české země, například arcibiskupství, univerzity a města Vídně, centrální archivy Německého řádu a šlechtických rodů Kinských, Harrachů a Schwarzenbergů.“¹¹¹

Roku 1948 začal Rakouský státní archiv vydávat archivní časopis s názvem Mitteilungen des osterreichischen Staatsarchivs, který se zabývá převážně středověkem a novověkem a s nímž mohou spolupracovat archiváři z celého světa. Své časopisy vydávají i některé zemské archivy například v Burgenlandu, Korutanech, v Dolních i Horních Rakousech a dalších. V publikační činnosti nestojí stranou ani některé městské archivy. Svůj časopis vydává také

¹⁰⁷ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 39.

¹⁰⁸ MIKOLETZKY, Lorenz. Rakouské archivnictví – včera, dnes i zítra. In *Archivní časopis*. 1994, roč. 44, s. 65-78 . ISSN 0004-0398.

¹⁰⁹ MIKOLETZKY, Lorenz. Rakouské archivnictví – včera, dnes i zítra. In *Archivní časopis*. 1994, roč. 44, s. 65-78 . ISSN 0004-0398.

¹¹⁰ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216 - 7. str. 40

¹¹¹ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244- 0142 – 8. str. 59.

profesní archivní spolek – Svaz Rakouských archivářů. Tento časopis nese název *Scrinium*, *Zeitschrift des Verbandes osterreichischer Archivare* a jsou v něm mimo jiné publikovány referáty přednesené na archivních sjezdech. Už před založením spolku pořádali rakouští archiváři setkání v rámci sjezdů historiků¹¹².

V Rakousku po založení Haus – Hof- und Staatarchivu bylo zapotřebí odborníků pro péči o archiválie. Ignáz sv. pán von Reinhart prosadil povinné zkoušky pro archiváře. Pokoušel se o to, aby zde vznikl ústav podobný jako ve Francii. Na návrh hraběte Thuna byl Františkem Josefem schválen návrh o zřízení historické školy. Tak vznikl Ústav pro rakouský dějezpyt.¹¹³

Výuka započala roku 1855. Ředitelem školy byl jmenován Albert Jäger. Vyučující i posluchači museli zároveň působit i na univerzitě. Škola se zaměřovala na výuku rakouských dějin a přípravu budoucích archivářů. Studium trvalo tři roky, z toho první rok docházeli studenti na přípravný kurz. Vzorem se stala francouzská škola *École des Chartes*.¹¹⁴ „*Přednášely se rakouské dějiny, jazyky, paleografie, diplomatika, chronologie, numizmatika, heraldika, církevní dějiny, politický a církevní zeměpis, právní dějiny, lenní právo, dějiny umění, prameny a literatura.*“¹¹⁵ V roce 1898 byla povinná i zkouška pro státní archivní službu. Tu musel splnit každý, kdo měl zájem o místo ve státním archivu. Na tomto institutu dodnes absolvují archiváři, knihovníci či správci sbírek a muzeí.¹¹⁶

6.3 Rakouský státní archiv

Jak je již řečeno výše, roku 1945 došlo k vytvoření jednotného centrálního státního archivu se sídlem ve Vídni

„ *Nový archiv byl podřízen Úřadu spolkového kancléře a byl rozčleněn na čtyři oddělení.*

1. Haus –, Hof – und Staatarchiv (HHStA).

¹¹² ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 39.

¹¹³ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 100.

¹¹⁴ MÁDLOVÁ, Vlasta. *Počátky Institutu pro rakouský dějezpyt a Theodor Sickel*. 2005. [cit. 20012-1-05]. URL: <<http://jindrich.wz.cz/pvh/institut.html>>

¹¹⁵ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 101.

¹¹⁶ MÁDLOVÁ, Vlasta. *Počátky Institutu pro rakouský dějezpyt a Theodor Sickel*. 2005. [cit. 20012-1-05]. URL: <<http://jindrich.wz.cz/pvh/institut.html>>

2. *Algemeines Verwaltungsarchiv* – Všeobecný správní archiv (AVA) obsahuje fondy vnitra a justice, začleněny sem byly i fondy Archivu vyučování.

3. *Finanz - und Hofkammerarchiv* – Archiv financí a dvorské komory (HKA, FA, FHKA) pečuje o písemnosti finančního původu a písemnosti dvorské komory.

4. *Kriegsarchiv* – Válečný archiv (KA) soustřeďuje fondy ministerstva války, respektive obrany.¹¹⁷

Roku 1983 vzniklo páté oddělení Archiv der Republik – Archiv republiky (AdR), tomu byly svěřeny písemnosti po roce 1918. V dubnu 1988 získal Rakouský státní archiv novou budovu ve Vídni, do níž se přestěhovala některá oddělení.

¹¹⁷ ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 39.

7. Německé archivnictví

Německé archivy mají velký význam pro československé, evropské i světové dějiny. Archivnictví v Německu bylo velmi roztržštěné, ale dosáhlo vysoké úrovně. „*Registratury bývalé Říše římské národa německého jsou součástí rakouského Haus-, Hof – und Staatarchivu.*“¹¹⁸

7.1 Německé archivnictví před rokem 1871

Ve 13 století začaly vznikat kanceláře světských feudálů. Ty se staly správními centry. Až v 14 století se zavedla registra a úřední knihy, což vytvořilo podmínky pro vznik archivů. K nejčastějším místům k uložení písemností patřily v této době hrady, kláštery a později i města. Postupem času docházelo k nárůstu aktového materiálu. Tato skutečnost vedla ke změně pořádání registratury ze sériového principu na vztahový. V 17 a 18 století bylo trendem rozšiřovat zemská a teritoriální práva. Jejich konfirmacemi se začlenily do současných fondů.

Území každého nově vznikajícího spolkového státu v Německu v první polovině 19. století se dělilo na menší vládní okrsky, kde každý spadal pod příslušný státní archiv. „*Struktura a organizace velkých německých archivů je závislá na tom, zda se archiv původní centrální kanceláře připojil k archivu tajné rady, či k novějším úřadům a jaký se utvořil vztah mezi uvedeným archivem a registraturou nového úřadu.*“¹¹⁹

Například v Bavorsku v 16 století byla nejvyšším úřadem dvorská rada. K ní soustřeďovali všechny listiny. Od poloviny 16 století její význam klesal a do popředí se dostala tajná rada vytvořená roku 1572. Tato rada vznikla jako sbor osobních radů knížete. Roku 1589 získala do své působnosti zprávu listinného archivu. Roku 1756 nalezneme již archiv v rezidenci tajné rady. Ke konci 18 století v Bavorsku existovaly centrální archivy. Patří sem Listinný archiv, Aktový archiv dvorské rady, Tajný státní archiv i Tajný aktový archiv tajné rady. Roku 1799 byly tyto archivy reorganizovány a došlo k vytvoření tří centrálních výběrových

¹¹⁸ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

¹¹⁹ ŠTOURACOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 34.

archivů: Geheimes Hausarchiv, Geheimes Staatsarchiv, Geheimes Landesarchiv. Později vznikl ještě Kriegsarchiv.

7.2 Německé archivnictví po roce 1871

V roce 1871 došlo ke sjednocení Německa, což znamenalo velkou změnu v oblasti archivnictví. Už předtím se projevovaly snahy o centralizaci. Konkrétně vznikla myšlenka o vytvoření říšského archivu. Ta byla inspirována francouzskou ideou shromažďovat písemnosti ústředních úřadů revoluční správy. K tomuto uskutečnění však nikdy nedošlo. Snahy o vytvoření říšského archivu neustaly, naopak se prohlubovaly. Až rok 1919 dal za vznik Říšskému archivu. Zpočátku se v něm shromažďovaly písemnosti vojenské správy, později i civilních úřadů. V té době spadalo archivnictví pod ministerstvo vnitra.¹²⁰ Tento archiv zanikl s porážkou Německa ve druhé světové válce.

Za druhé světové války archivnictví v Německu utrpělo značné ztráty. Část dokumentů odvezli spojenci. Mnohé archivní budovy byly zničeny válkou. Nyní jsou tyto archiválie již vráceny zpět do Německa. Chyběli zde také vzdělaní archiváři. Poválečné rozdělení Německa na Německou demokratickou republiku a na Spolkovou republiku Německo na mnoho let rozdělilo vývoj tohoto oboru v této zemi.¹²¹ Roku 1949 vznikla v Německé demokratické republice (dále jen NDR) centrálně řízená archivní organizace. Při ministerstvu vnitra byl tehdy vybudován odbor pro archivnictví. Tento odbor pak řídil a kontroloval veškeré archivnictví v NDR. Téhož roku došlo také ke vzniku Německého ústředního archivu se sídlem v Postupimi. Členil se na tři oddělení.¹²²

„ 1. Archiválie nejvyšších říšských úřadů let 1867 – 1945 sídlí v Postupimi.

2. Archivní materiál ústředních úřadů pruského státu od 13. století do roku 1945 se sídlem v Merseburgu.

3. Archiválie z území mimo NDR, archivy hansovních měst Hamburg, Lübeck, Bremen ,sídlí v Postupimi. “¹²³

¹²⁰ ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 41

¹²¹ LÖTZKE, Helmut. Archivnictví v Německé demokratické republice. In *Archivní časopis*. 1956, roč. 6, s. 85 – 92. ISSN 0004-0398.

¹²² ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 41

¹²³ ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 41

Roku 1957 vydal tento archiv svého průvodce po fondech.¹²⁴ Postupem času došlo ještě k dalším změnám. Roku 1955 archivnictví v NDR řídila archivní správa se sídlem v Německém ústředním archivu v Postupimi. Podléhal jí Německý ústřední archiv, zemské archivy, k nimž patří zejména pobočky zemských archivů v bývalých pěti zemích NDR, tedy Duryňska, Saska, Saska Anhaltska, Braniborska a Meklenburska. V hlavním saském archivu nalezneme i zajímavé fondy týkající se našich dějin. Dále sem spadal ústav pro archivní vědu v Postupimi. Při tomto ústavu vznikla odborná archivní škola v Postupimi, čímž se čelilo nedostatku odborných pracovníků. „*Státní archivní správa pečuje o plnění úkolů v krajích a okresech prostřednictvím vlastních správních složek, jimiž jsou:*

1. *Referáty pro archivnictví u 14 krajských správ v NDR.*

2. *Odbory pro archivnictví u 217 okresních správ NDR.*“¹²⁵

V této době byl vytvořen i centrální filmový archiv a státní fonotéka. Jako centrálním časopis vycházel v NDR Archivmitteilungen. Mimo archivní správu zůstalo archivnictví církevních institucí.

Ve Spolkové republice Německo se stal ústředním archivem roku 1950 Spolkový archiv (Bundesarchiv) v Koblenzi. Ten podléhal spolkovému ministerstvu vnitra. Patřilo pod něj bývalé oddělení Říšského archivu ve Frankfurtu a bývalý pruský tajný státní archiv v Berlíně – Dahleu. Zanedlouho vznikl při tomto archivu ještě archiv vojenský, kam spadaly písemnosti vojenských úřadů. V jednotlivých zemích SRN byla vytvořena vlastní archivní organizace. V jejím čele stojí povětšinou hlavní státní či zemský archiv. Je tomu tak například v Hannoveru, Düsseldorfu, Karlsruhe, Mnichově, Stuttgartu, Wiesbadenu a v Hamburku. „*Jednotlivé země vydávají vlastní archivní zákony, které korespondují se zákonem o Spolkovém archivu z roku 1988.*“¹²⁶

V Německu vycházejí dva ceněné archivní časopisy Der Archivar a Archivalische Zeitschrift. V těchto časopisech je uveřejňována mezinárodní archivní bibliografie. V časopise der Archivar jsou zveřejňovány zprávy Spolku německých archivářů. Za to jsou se

¹²⁴ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 - 8. str. 61.

¹²⁵ LÖTZKE, Helmut. Archivnictví v Německé demokratické republice. In *Archivní časopis*. 1956, roč. 6, s. 85 – 92. ISSN 0004-0398.

¹²⁶ ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216 - 7. str. 41

zájmem často vyhledávány zahraničními odborníky.¹²⁷ Důležitá je zde i role Spolku německých archivářů se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem, který pořádá každoroční valnou hromadu, takzvané německé archivní dny, kde řeší problematiku oboru. *Členy spolku se mohou stát archiváři, kteří splňují podmínky předepsané pro střední, vyšší či vrchní archivní službu nebo se na ni odborně připravují, ostatní archiváři ústředních úřadů a na základě rozhodnutí předsednictva spolku i vedoucí archivů a archivních správ nižších úřadů. Jejich úkolem je projednávání a řešení specifických problémů té které odborné oblasti.*¹²⁸ Archiváři zde pracují v osmi odborných skupinách.

Jak již je řečeno výše, Německo patří nyní ke státům, kde „*Jednotlivé země vydávají vlastní archivní zákony, které korespondují se zákonem o Spolkovém archivu z roku 1988.*“¹²⁹ Jako příklad uvedeme Bavorsko. To se řídí vlastním archivním zákonem z roku 1990. Hlavním archivem se stal Bavorský hlavní státní archiv v Mnichově. Ten vznikl v roce 1921. Spadal nejprve do kompetence ministerstva zahraničí, a od roku 1933 je podřízen ministerstvu vyučování a kultu. Dále tu nalezneme devět státních archivů, které byly původně archivy krajské.¹³⁰

1. *Státní archiv v Amberku pro Horní Falc.*

2. *Státní archiv Augsburg – Neuburg an der Donau pro Švábsko obsahuje písemné fondy Falce – Neuburgu, biskupství Augsburg a opatství Kempten. Archiv se v roce 1990 přestěhoval do moderní účelové budovy v Augsburgu.*

3. *Státní archiv v Bamberku pro kraj Oberkfranken, také fondy biskupství Bamberg včetně dómské kapituly.*

4. *Státní archiv v Coburgu spravuje archiv Wettinů.*

5. *Státní archiv Landshutu pro Dolní Bavorsko obsahuje staré archivy bavorsko – landshutských vévodů, fondy biskupství Freising, Passau, arcibiskupství Salzburg, probošství Berchtesgaden.*

¹²⁷ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 41.

¹²⁸ PAZDEROVÁ, Alena. Archivy a archivnictví ve spolkové republice Německo. In *Archivní časopis*. 1990, roč. 40, s. 222- 224. ISSN 0004-0398.

¹²⁹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 41

¹³⁰ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 42

6. *Státní archiv v Mnichově pro Horní Bavorsko.*

7. *Státní archiv v Norimberku pro Mittelfranken obsahuje archivní fondy říšského města Norimberka, ansbašských markrabat a biskupství Eichstätt.*

8. *Státní archiv ve Špýru pro Rýnskou Falc – Rheinpfalz, Kurpfalz, Pfalz – Zweibrücken, biskupství Speyer a Worms.*

9. *Státní archiv Würzburg pro Dolní Franky obsahuje fondy biskupství Würzburg včetně dómské kapituly a fondy arcibiskupství Mohuč.¹³¹*

V Německu mohu archiváři studovat na dvou archivních školách, které nalezneme v Mnichově a v Marburku. Mnichovská škola je určena pouze pro Bavorsko a marburská pro zbytek republiky. Marburská škola poskytuje dva druhy studia a to dvouleté nebo tříleté. Dvouleté umožňuje vzdělání pro vyšší archivní službu a je určeno uchazečům ze středních škol. Toto studium v sobě obsahuje jak praktickou tak teoretickou část. Tříleté studium připravuje pro vrchní archivní službu je určeno absolventům škol vysokých a to především z oboru historie, právní vědy, historie umění a podobně.¹³² *Absolventi se v průběhu praxe seznámí se všemi typy archiválií a způsoby jejich zpracování od středověkých listin až po písemnosti novověké.*¹³³ Obdobou naší diplomové práce je povinný německý student zpracovat komplexně jeden fond. Studium je zakončeno státní závěrečnou zkouškou. Ta má dvě části písemnou a ústní.¹³⁴

7.3 Spolkový archiv v Německu

Od října 1990 po spojení okupačních částí Německa se Ústřední státní archiv, státní filmový archiv a Vojenský archiv NDR staly součástí Spolkového archivu v Koblenzi, který

¹³¹ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 42.

¹³² PAZDEROVÁ, Alena. Archivy a archivnictví ve spolkové republice Německo. In *Archivní časopis*. 1990, roč. 40, s. 222- 224. ISSN 0004-0398.

¹³³ PAZDEROVÁ, Alena. Archivy a archivnictví ve spolkové republice Německo. In *Archivní časopis*. 1990, roč. 40, s. 222- 224. ISSN 0004-0398.

¹³⁴ PAZDEROVÁ, Alena. Archivy a archivnictví ve spolkové republice Německo. In *Archivní časopis*. 1990, roč. 40, s. 222- 224. ISSN 0004-0398.

je situován nyní v Berlíně. Do roku 1998 spadal pod ministerstvo vnitra, nyní patří pod ministerstvo kultury.¹³⁵

Má sedm oddělení:

1. Centrála administrativních záležitostí
2. Oddělení technických a politických záležitostí centrální specializované služby
3. Oddělení SRN
4. Oddělení Německého císařství
5. Oddělení vojenského archivu
6. Oddělení filmového archivu
7. Oddělení NDR

Zvláštní oddělení je pak Nadace archivů stran a masových organizací NDR.¹³⁶

¹³⁵ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 61.

¹³⁶ *Geschichte des Bundesarchivs*. Das Bundesarchiv. 2011. [cit. 20012-15-04]. URL: <<http://www.bundesarchiv.de/index.html.de>>

8. Francie

Francouzské archivnictví má velmi dlouhou tradici, bohaté fondy a pevnou organizaci. Francie jako jedna z evropských velmocí ovlivňovala celoevropskou politiku. Patřila také ke koloniálním velmocím, proto v jejich archivech nalezneme dokonce dokumenty z jiných světadílů. *„Díky péči věnované archivům od dob Velké francouzské revoluce se vytvořila organizace s velkými zkušenostmi. Poznávání těchto zkušeností bylo vždy prospěšné i pro archiváře jiných států.“*¹³⁷

8.1 Archivnictví před Velkou francouzskou revolucí

Nejstarším archivem ve Francii se stal korunní archiv Trésor de chartes. Ten byl založen králem Filipem Augustem kolem roku 1200. Za základ považujeme pokladnici listin Thesaurus chartarum. *„Ukládaly se v něm královské výnosy, do roku 1568 písemnosti královské kanceláře, písemnosti domácí královské politiky i písemnosti nově získaných území. Ve 13. století se rozdělil nejstarší úřad Curia Regis na tři úřady, které stály vůči králi v opozici, Conseil du roi – zahraniční záležitosti, Chambre des comptes – správa financí, Pařížský parlament – justiční úřad.“*¹³⁸ V 16. století nechal král zřídit nové úřady – státní sekretáře a Ústřední komorní úřad. Všechny tyto orgány vedly vlastní archivy. Korunní archiv se postupem doby stal historickým archivem. Do něj se ukládalo pouze ojediněle. Ve Francii existovala řada dalších archivů. Byly to například regionální archivy správních, soudních a finančních institucí, dále pak archivy duchovních institucí, univerzitní archivy, šlechtické archivy či archivy špitální.

Roku 1764 vznikl ve Francii nově vytvořený Cabinet des Chartes, kde měly být ukládány všechny listiny. Důvod jeho vzniku byl ten, že tamní archivnictví se zdálo velmi decentralizované a chyběl zde ústřední archiv.¹³⁹

8.2 Archivnictví po Velké francouzské revoluci

Nový směr získalo francouzské archivnictví po Velké francouzské revoluci. Začala jeho další éra, která nebyla nijak spjata s předešlým vývojem. Archivy se začaly otevírat veřejnosti, a umožnily historikům přístup k archiváliím pro historické bádání.

¹³⁷ INDRA, Bořivoj. *Francouzské archivnictví*. Archivní časopis. 1974, roč. 24, s. 142 – 158.

¹³⁸ ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 31.

¹³⁹ ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 31.

Dne 29. 7. 1789 byl založen Národní archiv v Paříži jako moderní instituce. Původně nesl název archiv Ústavodárného shromáždění.¹⁴⁰ Zákonem z roku 1794 se stal Národní archiv centrem historických písemností z celé Francie. Písemnosti se tedy dostaly do pohybu, řada byla zařazena právě do Národního archivu, část do knihoven, kde tyto písemnosti nezasáhly toliko revoluční změny. S až utopickou myšlenkou Pařížského univerzálního archivu, do kterého se měly soustředit písemnosti všech podmaněných zemí, a ne jen Francie přišel Napoleon. Tato myšlenka však pochopitelně nebyla nikdy naplněna.

V hlavních městech departmentů vznikly departementní archivy, kam byly uloženy regionální písemnosti. „*Národní archiv zůstal pouze výběrovým archivem, do nějž se později soustřeďovaly i staré písemnosti, byla vytvořena dvě oddělení (Section ancienne - do roku 1789, Section moderne), v nichž se pořádalo knihovnickým věcným principem. Archiválie církevních a soukromých institucí byla převzaty do Národního archivu i archivů departementních částečně již po revoluci, částečně po vydání zákona v roce 1905.*“¹⁴¹

Správa archivů se osamostatnila jako nezávislý obor státní správy.¹⁴² Původně bylo archivnictví řízeno ministerstvem vnitra. V 19. století byly archivy střídavě podřízeny ministerstvu školství a ministerstvu vnitra, od roku 1884 pak trvale spadaly do kompetence ministerstva školství a od roku 1959 pod ministerstvo kultury.¹⁴³ Roku 1897 bylo zřízeno Ředitelství archivů při ministerstvu školství, které bylo přejmenováno až roku 1936 na Ředitelství francouzských archivů. Poradním orgánem se stala Nejvyšší archivní komise. Pro dohled nad archivnictvím došlo ke jmenování tří archivních inspektorů. „*Archiv Zámorské Francie byl přičleněn k Národnímu archivu a je součástí oddělení pro zámorí a civilní matriky.*“¹⁴⁴ Státní archivní správu posílilo vytvoření devíti archivních krajů. V jejich čele stojí archivář, který je současně ředitelem departementního archivu v místě sídla kraje. K prohloubení vzdělání archivářů a pro podporu jejich odborné práce organizuje Ředitelství

¹⁴⁰ INDRA, Bořivoj. Francouzské archivnictví. In *Archivní časopis*. 1974, roč. 24, s. 142 – 158.

ISSN 0004-0398

¹⁴¹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 31- 32.

¹⁴² ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 31- 32.

¹⁴³ INDRA, Bořivoj. Francouzské archivnictví. In *Archivní časopis*. 1974, roč. 24, s. 142 – 158.

ISSN 0004-0398

¹⁴⁴ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 48.

od roku 1949 pravidelně odborné sjezdy vedoucích archivářů. Ve Francii vychází archivní časopis *La Gazette des archives*.¹⁴⁵

Archivní zákon má Francie až od roku 1979. Do té doby byla vydávána jen řada dekretů, výnosů, předpisů a instrukcí pro departementní archivy. Francouzská legislativa byla dlouho nedostačující, již v roce 1936 připravili předlohu nového zákona, ten ale neprošel. Na novém zákoně se začalo pracovat roku 1972. *Generální ředitelství archivů vypracovalo první náčrt zákona i prováděcích dekretů. Byla sestavena komise složená z generálních archivních inspektorů, archivních odborníků ze státních archivů, jakož i zástupců státní správy, která za předsednictví generálního ředitele propracovala návrh. Definitivně byl schválen senátem 19. prosince 1978, podepsán prezidentem republiky a vyhlášen dne 3. ledna 1979.*¹⁴⁶

Významnou vzdělávací a výzkumnou institucí pro pomocné vědy historické ve Francii je *École nationale des chartes* (francouzsky doslovně Národní škola listin) se sídlem v Paříži. V období Velké francouzské revoluce bylo zapotřebí odborných pracovníků na zpracování velkého množství písemností. Proto Ludvík XVIII dal roku 1821 vzniknout *École royale des chartes*. Tato škola byla pod dohledem Královské knihovny a Národního archivu. Nacházela se v prostorách knihovny. První ročník ale neměl pokračování, a škola byla uzavřena 19. prosince 1823. Teprve výnosem ministra vnitra z 11. listopadu 1829 došlo ke znovuotevření školy a její úpravě. Nařízení z 31. prosince 1846 reorganizovalo výuku na více než dalších 100 let.¹⁴⁷

8.3 Národní archiv

Samotný Národní archiv je rozdělen do pěti center:

1. Centre historique des Archives nationales (CHAN) v Paříži
2. Centre des archives contemporaines (CAC) ve Fontainebleau

¹⁴⁵ DUREC, Ivo – KAŠUBOVÁ, Marie – KŘÍŽOVÁ, Lucie. *Francouzské archivy pokořeny českými archiváři*. *Ikaros*. 2006, roč 10, č. 9. [cit. 20012-10-03]. URL: <<http://www.ikaros.cz/francouzske-archivy-pokoreny-ceskymi-archivari>>

¹⁴⁶ KOLLMAN, Josef. Francouzský archivní zákon. In *Archivní časopis*. 1980, roč. 30, s. 161- 165. ISSN 0004-0398.

¹⁴⁷ *École nationale des chartes*. Wikipedia. Otevřená encyklopedie. [cit. 20012-07-05]. URL: <http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_nationale_des_chartes>

3. Centre des archives d'Outre-mer (CAOM) v Aix-en-Provence
4. Centre des archives du monde du travail (CAMT) v Roubaix
5. Centre national du microfilm (CNM) v Espeyra

Rozhodnutím Napoleona Bonaparte byl Národní archiv od roku 1808 trvale umístěn v paláci Soubise. Neustálý přírůstek nových archiválií vedl k postupnému rozšiřování archivu do okolních paláců a vytvoření velkého archivního komplexu v srdci Paříže. Například Napoleon III. cíleně přistavěl další velké deponitáře. Od roku 1927 získal archiv Palais Rohan. Prozatím poslední zásadní zvětšení komplexu proběhlo v roce 1988, kdy byla dostavěna velkolepá badatelna s veškerým zázemím.¹⁴⁸ Průvodce po fondech Národního archivu v Paříži vyšel v letech 1978 – 1980.¹⁴⁹

¹⁴⁸ DUREC, Ivo – KAŠUBOVÁ, Marie – KŘÍŽOVÁ, Lucie. *Francouzské archivy pokořeny českými archiváři*. *Ikaros*. 2006, roč 10, č. 9. [cit. 20012-10-03]. URL: <<http://www.ikaros.cz/francouzske-archivy-pokoreny-ceskymi-archivari>>

¹⁴⁹ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244-0142 – 8. str. 63.

9. Stručná historie archivnictví v dalších vybraných zemích Evropy

9.1 Maďarsko

Maďarské archivnictví je úzce spojeno s archivnictvím na Slovensku. Nemá zde nijak dlouhou tradici. Archivnictví bylo nejednotné, významným krokem ke sjednocení archivní organizace se stal zákon č. 21/1947. Změna nastala v souvislosti s novou politickou situací, kdy vešel v platnost zákon č. 29/1950. Tímto nařízením vznikla také archivní síť. Centrálním archivem byl určen Maďarský krajský archiv (Magyar Országos Levéltár). Jako další centrální archiv sem patří Ústřední hospodářský archiv (Központi Gazdasági Levéltár), ustanovený k 1. lednu 1953, který se později připojil k Maďarskému krajskému archivu. Na základě tohoto nařízení začalo působit jako řídicí orgán Krajské ústředí archivů, to bylo v roce 1968 přejmenováno na Archivní ředitelství.¹⁵⁰

Dále zde vznikly spojením městských a župních archivů ještě archivy oblastní. „*Pro materiály centrálních úřadů po roce 1945 byl zřízen v 1970 tzv. Nový maďarský ústřední archiv, ale ten byl v poslední době opět připojen k Maďarskému státnímu archivu. Vedle toho existuje vojenský historický archiv, archiv Ústředního statistického úřadu, archivy akademie věd, vysokých škol a další.*“¹⁵¹

9.2. Polsko

Polsko má velmi dlouhou archivní historii. O Polském korunním archivu můžeme hovořit již od 14. století. Do 18. století se vyvíjelo podobně jako v ostatních zemích Evropy. Problém nastal po rozdělení Polska. Kvůli složité politické situaci vývoj ustal. Po první světové válce se situace zlepšila. Roku 1919 byl vydán dekret, který uzákonil organizaci státních archivů a péči o archiválie.¹⁵² Před druhou světovou válkou byly v Polsku státní archivy. Pět nejvýznamnějších sídlilo ve Varšavě, patřil sem hlavní archiv starých akt, Archiv starých akt, Archiv kultury, Finanční archiv a archiv nových akt.¹⁵³

¹⁵⁰ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 44.

¹⁵¹ BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, 97 s. ISBN 80 - 244- 0142 – 8. str. 60.

¹⁵² ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 43.

¹⁵³ STANISLAWSKA, Stanisława. Organizace a síť státních archivů v Polsku. In *Archivní časopis*. 1978, roč. 41, s. 96 – 111. ISSN 0004-0398.

Druhá světová válka měla pro místní archivnictví nedozírné následky. Bylo zničeno údajně 70-90% písemností některých státních archivů. Úplně zničen byl Archiv kultury, Finanční archiv, Archiv starých akt. Řada archiválií se dostala do rukou nacistů.¹⁵⁴ „*Koncem 40. let začaly diskuze o reorganizaci archivnictví s cílem podchytit archivní fondy, scelit je a uložit do ústředních či vojvodských archivů.*“¹⁵⁵ Kvůli pozemkové reformě bylo nutné zreorganizovat hospodářské písemnosti. Polští archiváři nezůstávali stranou ani při řešení archivní terminologie a pořádali řadu konferencí. V roce 1948 bylo ustanoveno Hlavní ředitelství státních archivů - *Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych*. To se přesunulo roku 1951 z pravomoci ministerstva kultury do působnosti presidia vlády.

Dekret ze dne 29. března 1951 jednotlivým institucím a úřadům definoval kompetence. „*Archivy se staly vědeckovýzkumnými institucemi s pravomocí státních úřadů.*“¹⁵⁶ Po vzniku archivní rady, jakož to poradního orgánu Hlavního ředitelství státních archivů, byl vybudován jednotný národní archivní fond a nová síť státních archivů Lidové republiky polské.

„*Vznikly 4 kategorie státních archivů:*

- *ústřední (3 - Archiv mechanické dokumentace - Archiwum Dokumentacji Mechanicznej, od r. 1955 zachycuje prameny dokumentární povahy na foto- a fonomateriálu.*

- *vojvodské (17 v hlavních městech vojvodství)*

- *regionální pobočky vojvodských archivů (9 při větších městských archivech)*

- *okresní (67 v sídlech okresních národních rad).*“¹⁵⁷

Správní reforma z roku 1975 zavedla dvoustupňové členění státní správy na vojvodství a obce. Došlo také k reorganizaci archivní sítě. Byly zrušeny oblastní pobočky a okresní archivy a místo nich vzniklo 16 nových vojvodských archivů.¹⁵⁸ *Roku 1983 byl přijat zákon o archivech a národním archivním fondu. Správní reforma z r. 1984 přejmenovala vojvodské*

¹⁵⁴ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002.139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7. str. 43.

¹⁵⁵ DVOŘÁK, Tomáš. *Polské archivnictví, současná organizace*. [cit. 20012-11-04]. URL: <pvh.ff.cuni.cz/exkurze03/ref/09dvorak_archivnictvi.rtf>

¹⁵⁶ DVOŘÁK, Tomáš. *Polské archivnictví, současná organizace*. [cit. 20012-11-04]. URL: <pvh.ff.cuni.cz/exkurze03/ref/09dvorak_archivnictvi.rtf>

¹⁵⁷ DVOŘÁK, Tomáš. *Polské archivnictví, současná organizace*. [cit. 20012-11-04]. URL: <pvh.ff.cuni.cz/exkurze03/ref/09dvorak_archivnictvi.rtf>

¹⁵⁸ DVOŘÁK, Tomáš. *Polské archivnictví, současná organizace*. [cit. 20012-11-04]. URL: <pvh.ff.cuni.cz/exkurze03/ref/09dvorak_archivnictvi.rtf>

*archivy jen na státní a upravila jejich počet (Polsko má 3 ústřední archivy, dále 29 státních archivů, 52 poboček a 4 expozitury)*¹⁵⁹

V roce 1953 bylo v rámci Historického ústavu polské akademie věd zřízeno oddělení archivnictví a roku 1965 vzniklo Sdružení polských archivářů. To klade důraz na vzdělání archivářů a vydává časopis *Archiwistika*. Vědeckovýzkumné středisko při Hlavním ředitelství se zabývá metodikou a rediguje časopis *Archeion* a sborník *Teki archiwalne*. v průběhu let nashromáždilo domácí i zahraniční literaturu a zřídilo pro ni Ústřední archivní knihovnu. „Dále jsou v Polsku vydávány jako *Bulletin archiwalny jednotlivé průvodce, inventáře a katalogy*.“¹⁶⁰ Katolická univerzita v Lublině již od roku 1956 publikuje v časopise *Archiwa, Bibliotek i Muzea Koscielne*.¹⁶¹

9.3 Itálie

Archivnictví v Itálii bylo roztržštěné. Existoval zde velký počet ústředních archivů jednotlivých zemí. Až roku 1874 došlo k sjednocení Itálie. V tomto roce vznikl také první archivní zákon ve sjednocené Itálii. Archivy byly podřízeny ministerstvu vnitra. Jako poradní orgán ministerstva vnitra vznikla Rada státních archivů. O rok později vydáním dekretu se vytvořila základní síť takto:

„1. Státní archivy – dřívější hlavní archivy jednotlivých států.

2. Provinční archivy – spravované provinčními vládami byly roku 1939 zestátněny.

3. Notářské archivy – podléhaly ministerstvu spravedlnosti, byly roku 1939 také zestátněny a postupně začleňovány do státních archivů.“¹⁶²

V roce 1875 vznikl Státní ústřední archiv v Římě. Ten uchovával písemnosti ústředních úřadů vytvořených po sjednocení Itálie. Stal se součástí Státního archivu v Římě. Roku 1953 se osamostatnil. „Státní archiv v Římě převážně shromažďoval písemnosti papežských úřadů, které sídlily v roce 1870 na území vytvořeného Italského království mimo Vatikán.“¹⁶³ V roce

¹⁵⁹DVOŘÁK, Tomáš. *Polské archivnictví, současná organizace*. [cit. 20012-11-04]. URL: <pvh.ff.cuni.cz/exkurze03/ref/09dvorak_archivnictvi.rtf>

¹⁶⁰ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 44.

¹⁶¹ ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 43.

¹⁶² ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 51.

¹⁶³ NOVOTNÁ, Hana. *Italské archivnictví, systém, organizace, archivní školství*. 2004. [cit. 20012-11-04]. URL: <http://pvh.ff.cuni.cz/exkurze04/referaty/novotna_italske_archivnictvi.pdf>

1931, jako řídicí orgán italského archivnictví, vznikl Ústřední úřad státních archivů při ministerstvu vnitra v Římě. V roce 1939 byly zřízeny zvláštní orgány, takzvané archivní inspektoráty, které měly dohlížecí činnost nad nestátními archivy ať už veřejnými nebo soukromými. Zpočátku se jejich počet ustanovil na devíti, později se zvýšil na osmnáct, a to na základě zákona z roku 1963. Inspektoráty se vytvořily v Turíně, Janově, Miláně, Benátkách, Tridentu, Terstu, Bologni, Florencii, Anconě, Perugii, Římě, Pescaře, Neapoli, Potenze, Bari, Regiu Calabrie, Palermu a Cagliari. Téhož roku byla Rada státních archivů změněna na Generální ředitelství státních archivů.¹⁶⁴

V Itálii existují i archivy městské, univerzitní, špitální a další. Velmi důležité postavení mají archivy církevní, jež spravuje Vatikán. *Vatikánské archivy jsou pokládány za jedny z nejdůležitějších, především pro historii doby feudální, kteréžto přesvědčení vyvolal velký vliv papežské kurie v dějinách feudální doby a její mnohostranné vstahy k křesťanským zemím*¹⁶⁵. Největším dochovaným archivem světa je Vatikánský archiv, který byl do 20. let 19. století téměř nepřístupný. Až v této době mohl do Vatikánského archivu vstoupit první historik G. H. Pertz. Druhým badatelem se stal František Palacký. Tento archiv se pro historické bádání doslova otevřel až v roce 1881.

V Itálii nalezneme Národní archivní sdružení a Národní sdružení přátel archivů, které pořádá archivní sjezdy. Vychází zde dva archivní časopisy. První se jmenoval Gli archivi Italiani a vznikl v roce 1914, později byl přejmenován na Archivi d' Italia a Rassegna internazionale degli Archivi a existuje dodnes. Od roku 1941 je vydáván další časopis s názvem Rassegna degli Archivi di Stato.¹⁶⁶

¹⁶⁴ NOVOTNÁ, Hana. *Italské archivnictví, systém, organizace, archivní školství*. 2004. [cit. 20012-11-04]. URL: <http://pvh.ff.cuni.cz/exkurze04/referaty/novotna_italske_archivnictvi.pdf>

¹⁶⁵ BENEŠ, František. Italské archivnictví. In *Sborník archivních prací*. 1968, roč. 18, s. 558 – 589. ISSN 0036-5246.

¹⁶⁶ ŠTOURÁČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 – 2216 - 7. str. 51 – 52.

10. Závěr

Závěrem lze říci, že archivnictví se v jednotlivých zemích vyvíjelo rozdílně. Důvodem odlišností při vývoji může být například různá kultura, či vyspělost státu. Důležitým hlediskem je organizace a struktura státu i státní správy.

České země byly dlouhá staletí součástí habsburské monarchie, proto má historie našeho a rakouského archivnictví mnoho společného. Velký vliv Rakouska na české archivnictví spadá především do období centralizace, především tedy do doby vlády Marie Terezie a Josefa II. Za Marie Terezie vznikl centrální archiv ve Vídni pro vybrané historické písemnosti. Část dokumentů byla do Rakouska převezena právě v rámci centralizace. Jejich torzo navrátili až po rozpadu monarchie a to na základě archivní rozluky. Slovensko je další zemí s velkou spojitostí s Českem v tomto oboru. Před vznikem Československa bylo silně vázané na archivnictví Maďarské. České a slovenské archivnictví ale až na vládní nařízení č. 29/1954 Sb. nespojovaly žádné archivní zákony. V roce 1975 vydali vlastní archivní zákon. Náš zákon vydaný o rok dříve a zmíněný slovenský zákon jsou velmi podobného rázu.

Při studiu historie archivnictví v Německu je nutné sledovat situaci v jednotlivých státech, které byly do roku 1871 roztržštěné. Sjednocení vedlo ke vzniku národního archivu. I po sjednocení je až do dnes Spolková republika Německo zemí s federativní správou. Z tohoto důvodu se zde archivnictví řídí spolkovou normou, kterou si jednotlivé země Spolkové republiky upravují. Stejně jako řadu zemí zasáhla i německé archivnictví druhá světová válka. Řada archiválií byla zničena, či odvezena mimo území.

Ve Francii má archivnictví silnou tradici. Spadala vždy do evropských velmocí. Patřila dokonce ke koloniálním mocnostem, proto zde můžeme nalézt archiválie ze zámoří. Velkou francouzskou revolucí došlo k zásadnímu zlomu. Již roku 1789 vznikl národní archiv, který byl otevřen vědeckému bádání. Jsou tu stavěny velmi pokrokové účelové archivní budovy, z nichž může čerpat i naše archivnictví. Francouzská organizace archivnictví se stala pro mnohé státy inspirací. Její slabou stránkou byla však legislativa. Skutečný archivní zákon má Francie až od roku 1979

Přes všechny tyto rozdílnosti můžeme pozorovat určité společné rysy ve vývoji archivnictví pro většinu Evropských států. A to, že ve středověku se archivy se ubíraly dvěma směry, dělily se na archivy listinné a archivy kancelářů. Postupně narůstal spisový materiál, který bylo nutné ukládat. V 18. století je společným rysem byrokratizace. Archivy v této době

se začínaly stávat samostatnými institucemi. Do popředí se dostávalo i vzdělání odborníků v oboru. Postupně si archiváři v jednotlivých zemích uvědomovali, že důležité nejsou jen archiválie současné, ale i archiválie historické, které mají také svoji hodnotu. Až v 19. století se začaly ve většině zemí koncipovat národní archivy, což souviselo nejen s nacionalismem a vznikem nových evropských států, ale také s potřebou uložit staré listiny a materiál, týkající se dané země.¹⁶⁷

Tuto práci jsem zpracovávala z dostupných materiálů. Informace o historii archivnictví v různých zemích nalezneme poměrně hojně v archivních časopisech i sbornících archivních prací. Nevýhodou ale je, že ty to informace jsou roztrženy právě v těchto periodikách. Já jsem se pokusila vytvořit syntézu informací. Snažila jsem se soustředit nejdůležitější informace o tomto tématu tak, abychom je mohli vnímat v evropském kontextu. Cílem tedy bylo charakterizovat historii archivnictví ve vybraných zemích Evropy a vytvořit tak práci, která by měla posloužit k základní orientaci v historii evropského archivnictví.

¹⁶⁷ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

Použitá literatura

ŠTOURAČOVÁ, Jiřina. *Úvod do archivnictví*. Brno, 2002. 139 s. ISBN 80 - 210 - 2216- 7.

BARTOŠ Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc, 2000. 97 s. ISBN 80 - 244- 0142 – 8.

HLAVÁČEK, Ivan – KAŠPAR, Jaroslav – NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. Praha, 1988. 448 s. bez ISBN.

HRUBÝ, Václav. *Úvod do archivní teorie a praxe*. Praha, 1930. 323 s. bez ISBN.

KAĐOREK, Rudolf. *Vznik a vývoj Státního ústředního archivu v Praze*. In *Aby na nic a na nikoho nebylo zapomenuto. K jubileu ústředního archivu českého státu 1954-2004*, Praha 2004. s. 13 – 44. ISBN 80-86712-11-7.

KOSS, Rudolf. *Archiv koruny české I*. Praha 1939. 499 s. bez ISBN.

VOJTÍŠEK, Václav. *O archivech městských a obecních a o jejich správě*. Praha, 1924. 75 s. bez ISBN.

SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba: Vývoj archivů a jejich institucionalizace v českých zemích (v evropském kontextu)*. Ústí nad Labem, 2009. URL: <http://ff.ujep.cz/archivnictvi/vyvoj_archivu.pdf>

Časopisecké studie

BENEŠ, František. *Italské archivnictví*. In *Sborník archivních prací*. 1968, roč. 18, s.558 – 589. ISSN 0036-5246.

INDRA, Bořivoj. *Francouzské archivnictví*. In *Archivní časopis*. 1974, roč. 24, s. 142 – 158. ISSN 0004-0398

KOLLMAN, Josef. Francouzský archivní zákon. In *Archivní časopis*. 1980, roč. 30, s. 161-165. ISSN 0004-0398.

LÖTZKE, Helmut. Archivnictví v Německé demokratické republice. In *Archivní časopis*. 1956, roč. 6, s. 85 – 92. ISSN 0004-0398.

MIKOLETZKY, Lorenz. Rakouské archivnictví – včera, dnes i zítra. In *Archivní časopis*. 1994, roč. 44, s. 65-78 . ISSN 0004-0398.

PAZDEROVÁ, Alena. Archivy a archivnictví ve spolkové republice Německo. In *Archivní časopis*. 1990, roč. 40, s. 222- 224. ISSN 0004-0398.

STANISLAWSKA, Stanislaw. Organizace a síť státních archivů v Polsku. In *Archivní časopis*. 1978, roč. 41, s. 96 – 111. ISSN 0004-0398.

WURMOVÁ, Milada. Pojem „archiv“ v české archivní terminologii. In *Archivní časopis*. 1967, roč. 17, s. 13 – 20. ISSN 0004-0398.

WURMOVÁ, Milada. Vztah archivů k muzeím a knihovnám. In *Sborník archivních prací*, 1969, roč. 19, č. s. 305 – 347. ISSN 0036-5246.

Internetové zdroje:

DUREC, Ivo – KAŠUBOVÁ, Marie – KŘÍŽOVÁ, Lucie. *Francouzské archivy pokoreny českými archiváři*. *Ikaros*. 2006, roč 10, č. 9. [cit. 20012-10-03]. URL:
<<http://www.ikaros.cz/francouzske-archivy-pokoreny-ceskymi-archivari>>

Archiv der Republik. Österreichisches Staatsarchiv. 2008. [cit. 2012-15-03]. URL:
<<http://oesta.gv.at/DesktopDefault.aspx?alias=oestaen&init>>

Geschichte des Bundesarchivs. Das Bundesarchiv. 2011. [cit. 20012-15-04]. URL:
<<http://www.bundesarchiv.de/index.html.de>>

NOVOTNÁ, Hana. *Italské archivnictví, systém, organizace, archivní školství*. 2004. [cit. 20012-11-04]. URL:

<http://pvh.ff.cuni.cz/exkurze04/referaty/novotna_italske_archivnictvi.pdf>

DVOŘÁK, Tomáš. *Polské archivnictví, současná organizace*. [cit. 20012-11-04]. URL:

<pvh.ff.cuni.cz/exkurze03/ref/09dvorak_archivnictvi.rtf>

Historie archivu. Národní archiv. 2004. [cit. 20012-11-05]. URL: <<http://www.nacr.cz/A-onas/D-hist.htm>>

MÁDLOVÁ, Vlasta. *Počátky Institutu pro rakouský dějepis a Theodor Sickel*. 2005. [cit. 20012-1-05]. URL: <<http://jindrich.wz.cz/pvh/institut.html>>

PETRUS, Martin. *Česká archivní škola*. [cit. 20012-23-04]. URL:

<archivnictvi.snadno.eu/uvod/Ceska_archivni_skola....doc>

Definice muzea a odborného muzejního pracovníka. ICOM. 2001. [cit. 20012-23-04]. URL:

<<http://www.cz-icom.cz/doc0008.html>>

École nationale des chartes. Wikipedia. Otevřená encyklopedie. [cit. 20012-07-05]. URL:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/%C3%89cole_nationale_des_chartes>

Dějiny českých archivů. Archivnictví, stránky pro historiky a archiváře. 2006. [cit. 20012-12-05].

URL: <www.archivnictvi.euweb.cz>

Lokalizacia SNA. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. [cit. 20012-12-06]. URL:

<http://www.minv.sk/?lokalizacia_SNA>

Paris – Archives Nationales. Wikipedie. Otevřená encyklopedie. [cit. 20012-11-06]. URL

http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Paris-Archives_Nationales-p1010708.jpg

Právní předpisy

Zákon 257/2001 Sb. O knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)

Conclusion

To conclude, the archival science has developed differently in different countries. The reason for it could be for example a different culture, or qualities of the state. An important viewpoint is an organization and a structure of the state and civil service.

The Czech countries were a part of the Habsburg Empire for many centuries, thus history of our and Austrian archival science has a lot in common. A big influence of Austria on the Czech archival science was mainly during the period of centralization, primarily during the reign of Maria Theresa and Joseph II. During the reign of Maria Theresa the central archive for chosen historical documents in Vienna was established. Few documents were taken to Austria right during the period of centralization. Their torso was returned after the fall of the Monarchy. Slovakia is another country which is connected with us in this field. They were bounded with Hungarian archival science before the foundation of the Czechoslovakia. The Czech and Slovakian archival science did not connect anything but the law no. 29/1954. In 1975 they made their own archival law. Our law made a year ago and Slovakian one were very similar.

During the studies of archival science history in Germany it is necessary to follow situations of different countries which differed until 1871. The unification of Germany led to the establishment of the national archive. After the unification Germany has remained a federative republic until nowadays. This is the reason why the archival science follows federal standards which are governed by individual German countries. The German archival science was also affected by the Second World War. A lot of archives were destroyed or brought out of the country.

France has always been one of the leading powers of Europe. It even belonged to a colonial power, thus we can find in France archives from overseas countries. The archival science had a strong tradition there. The French Revolution changed everything. Already in 1789 the national archive was established which was opened to scientific researches. Archival buildings have always been built there and even the Czech archival science may study there. The French organization of the archival science has become an inspiration for many countries. On the other hand, the legislation was a weak part of the French archival science. France has the real archival law only since 1979.

There appear also similarities in the development of the archival science of the European countries. One of the similar features is that archives were divided in two groups in the

Middle Ages. A number of materials increased, thus these materials were necessary to store. Another common feature is that in 18th century archives became independent institutions and an education of experts became more and more important. Archivists started to realize that not only contemporary archives are important, but also historical archives are valuable. Mostly in 19th century the national archives began to be outlined; this is related to nationalism, the foundation of new European countries, and also a need to store all old materials which refer to a concrete country.

This paper was done according to available materials. Information about history of the archival science in different countries are easy to find in archival magazines and compilations of archival works. A disadvantage is that although these pieces of information appear there, they are shattered in these materials and it is not easy to follow them. I tried to concentrate on the most important information about this topic that they could be understood in the European context. The aim of this paper was to characterize history in chosen European countries and to create a work which could be a guide to history of the European archival science.

Přílohy

Obrázek č. 1. : Ústřední archiv ministerstva vnitra¹⁶⁸

Obrázek č. 2. : Slovenský národní archiv¹⁶⁹

¹⁶⁸ *Historie archivu*. Národní archiv. 2004. [cit. 20012-11-05]. URL: <<http://www.nacr.cz/A-onas/D-hist.htm>>

¹⁶⁹ *Lokalizacia SNA*. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. [cit. 20012-12-06]. URL: <http://www.minv.sk/?lokalizacia_SNA>

Obrázek č. 3. : Budova Haus - , Hof- und Staatsarchivu ve Vídni – Minoritenplatz¹⁷⁰

Obrázek č. 4. : Spolkový archiv v Koblenz - Wöllershof¹⁷¹

¹⁷⁰ *Archiv der Republik*. Österreichisches Staatsarchiv. 2008. [cit. 2012-15-03]. URL: <<http://oesta.gv.at/DesktopDefault.aspx?alias=oestaen&init>>

¹⁷¹ *Geschichte des Bundesarchivs*. Das Bundesarchiv. 2011. [cit. 2012-15-04]. URL: <<http://www.bundesarchiv.de/index.html.de>>

Obrázek č. 5. : Německý ústřední archiv v Postupimi¹⁷²

Obrázek č. 6. : Budova ředitelství Francouzského národního archivu - Hôtel de Soubise¹⁷³

¹⁷² *Geschichte des Bundesarchivs*. Das Bundesarchiv. 2011. [cit. 20012-15-04]. URL: <<http://www.bundesarchiv.de/index.html.de>>

¹⁷³ *Paris – Archives Nationales*. Wikipedie. Otevřená encyklopedie. [cit. 20012-11-06]. URL http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Paris-Archives_Nationales-p1010708.jpg